

OD POLITICKEJ KORISTI K PROFESIONALITE: CESTA KU KVALITNEJŠEJ SPRÁVE ŠTÁTU

**Publikácia o povolebných výmenách a výberových konaniach
vo verejnej správe**

© Transparency International Slovensko

Ľuboš Kostelanský, Martina Hilbertová, Michal Piško

Zhrnutie	3
Úvod a metodológia.....	5
Situácia počas štvrtej Ficovej vlády	7
V zdravotníctve vláda sľubovala stabilitu, priniesla personálne zemetrasenie.....	9
V envirorezorte výmeny za zatvorenými dverami pomáhali straníkom.....	17
Evolúciu na pôdohospodárstve nová vláda zvrátila	24
V štátnych firmách skončí väčšina top manažérov do roka od volieb	33
Čakanie na transparentnosť, kde začať?.....	38
Odkazy a Literatúra	41
O Transparency International Slovensko a autoroch	42

Zhrnutie

Chronickým problémom slovenskej verejnej správy sú plošné politické výmeny vo vedení inštitúcií, úradov, organizácií či verejných firiem po každých parlamentných voľbách. Strany k nim pristupujú ako k politickej koristi, pričom často pred odbornými nomináciami, manažérskymi skúsenosťami a morálnymi predpokladmi uprednostňujú lojalitu. Aj ministri aktuálnej štvrtej vlády Roberta Fica vymenili za prvý rok až 55 percent vedúcich postov v rezortných organizáciách.

V tejto publikácii na príklade troch rezortov a verejných firiem poukazujeme na prax a slabiny dnešného prístupu a navrhujeme, kde a ako by zodpovedné politické reprezentácie mali s transparentnými výberovými konaniami začať. Dôležitým predpokladom je aj tlak verejnosti voči prístupu povolebného koristníctva.

Ten dnes vidíme naprieč rezortmi. Na životnom prostredí minister Tomáš Taraba stihol za prvý rok vymeniť 90 percent riaditeľov. Často išlo o ľudí bez potrebnej odbornosti či praxe, zato s jemu blízkou politickou príslušnosťou. Riešenia neraz smerujúce skôr k rozvoľneniu ochrany prírody, vyvolávajú kritiku odbornej verejnosti aj opakovane aj výzvy na vyvodzovanie politickej zodpovednosti.

Príklon k uprednostňovaniu priamych nominácií pred otvorenými výberovými konaniami sledujeme aj v zdravotníctve, či už na čele štátnych nemocníc, zdravotníckych inštitúcií alebo štátnej zdravotnej poisťovne, ktoré v mnohých prípadoch trpia zlým hospodárením a odkladaním ozdravných opatrení.

Z aktuálnej podrobnej analýzy Transparency o obsadzovaní vrcholných pozícií vo vybraných rezortoch vyplýva prevaha priamych politických nominácií aj tam, kde sa výberové konania formálne uskutočňovať musia. Často v nich následne víťazia dočasne poverení nominanti bez transparentnej súťaže.

Dôsledkom je nízka súťaživosť, keď sa, napríklad, do výberových konaní na top manažérov v rámci rezortu pôdohospodárstva hlásilo za prvý rok pôsobnosti súčasného ministra Richarda Takáča v priemere len 1,25 uchádzača.

Takýto prístup je obzvlášť škodlivý najmä pri kontrolných, regulačných a vyšetrovacích orgánoch, ktoré majú dbať na dodržiavanie zákonov a férových pravidiel aj zo strany vládnej moci. Problematický je však aj pri ďalších organizáciách a verejných firmách, kde sa vedenia menia podstatne rýchlejšie ako v súkromnom sektore.

Top manažmenty, ktoré rátajú s odvolaním v horizonte pár rokov, majú obvykle slabšiu tendenciu pracovať na dlhodobých plánoch strategického rozvoja, alebo robiť nepopulárne, aj keď potrebné opatrenia. Dôsledkom je často chýbajúca kontinuita a manažérske zlyhania. Že by ministri za pochybenia takto dosadených nominantov následne niesli aj politickú zodpovednosť, však nevidno.

Kľúčovým predpokladom pre skvalitnenie výkonu verejného sektora a lepšiu zúčtovateľnosť sú otvorené a profesionálne výberové konania, pri ktorých uchádzačov posudzuje odborná výberová komisia. Aj pri takomto prístupe môže konečné rozhodovanie zostávať v rukách zakladateľa či zriaďovateľa, prípadne vlády, parlamentu alebo prezidenta. Prípadný odklon od odporúčania

komisie by však mal byť jasne zdôvodnený a vybraní nominanti by mali byť ideálne odvolávaní len v dôvodných prípadoch konkrétnych pochybení alebo nesplnení stanovených kľúčových ukazovateľov.

Samozrejme, ani výberové konania nie sú ešte automaticky zárukou kvalitatívnej zmeny. Ukazujú to nielen mnohé pro forma výbery za súčasnej vlády, ale aj mnohé rozpačité pokusy počas vlád Igora Matoviča a Eduarda Hegera, ktoré si výberové konania zakotvili aj do programového vyhlásenia. Ak nie sú dôveryhodné a transparentné, len ťažko vygenerujú skutočnú súťaž kvalitných uchádzačov.

Pokusy vlády Eduarda Hegera o zavedenie otvorených transparentných výberových konaní však priniesli aj viacero pozitívnych príkladov. Prístup aktuálnej štvrtej vlády Roberta Fica, ktorá na túto snahu nenadviazala, je, žiaľ, v tomto ohľade jednoznačne krokom späť.

Nevyhnutným predpokladom pre zmenu by mal aj systémovejší prístup politickej reprezentácie. Zodpovedná vláda, ktorej cieľom je predovšetkým vysoká kvalita verejných služieb, by mala presadiť transparentnejšie otvorené výberové konania aj v národnej legislatíve, vďaka čomu by už ich uplatňovanie nezáviselo iba od vôle rezortných šéfov.

Úvod a metodológia

Téme výberových konaní vo verejnej správe sa Transparency International Slovensko venuje už vyše desaťročie, pričom naše dátové analýzy k tejto téme siahajú až k prelomu tisícročí. Najčastejším argumentom vládnucich garnitúr v štáte i samospráve prečo výberové konania nerobiť, je právo politikov vybrať si spolupracovníkov, ktorým môžu dôverovať a niešť za nich aj zodpovednosť. Takýto prístup nemá oporu v legislatíve a jeho nedostatky preukazujú aj desaťročia praxe.

Politickí nominanti v inštitúciách, úradoch, organizáciách či verejných firmách sa opakovane vyskytujú v škandáloch a vážnych zlyhaniach, pričom reakciou býva zväčša nanajvýš ich odvolanie, bez akéhokolvek ďalšieho hlásenia sa k zodpovednosti.

V Transparency sme za desaťročie diskusií s predstaviteľmi rôznych vlád či samospráv nepočuli dosiaľ žiadny presvedčivý argument, prečo by dlhodobo prevládajúca prax politických nominácií mala byť z hľadiska verejného záujmu prínosnejšia, ako transparentné výberové konania. Samozrejme, s jasnou kompetenciou zriaďovateľa, zakladateľa, voleného orgánu či exekutívy pri menovaní, ako aj s jasnými pravidlami pre odvolávanie.

Ústretovejší prístup v tomto ohľade deklarovali najmä vlády Igora Matoviča a Eduarda Hegera, ktoré si profesionálne výberové konania zakomponovali aj do programového vyhlásenia. Napriek viacerým pozitívnym príkladom však v realite tento záväzok často obchádzali, prípadne výberové konania trpeli na nedostatočnú kvalitu a transparentnosť. Premiér Heger však vypočul našu výzvu na návrat k vlastným sľubom a začiatkom roka 2022 zriadil pracovnú skupinu k zvýšeniu transparentnosti vo výberových konaniach aj s účasťou Transparency a ďalších mimovládnych organizácií.

Pracovná skupina na Úrade vlády pomohla nastaviť pravidlá pre dôležité výberové konania (napr. Protimonopolný úrad, Úrad pre verejné obstarávanie) a jej zástupcovia sa zúčastnili rozhodovania vo viacerých výberových komisiách (napr. Slovenský pozemkový fond, Rada ÚVO, Európsky dvor audítorov, atď.). Rozpracovala aj kľúčové princípy obsadzovania dôležitých pozícií vo verejnej správe. Jej činnosť skončila predčasne po páde vlády Eduarda Hegera de facto na jar 2023 a formálne po voľbách na jeseň 2024.

Téme obsadzovania kľúčových pozícií vo verejnej správe sa Transparency dlhodobo venuje aj analyticky, a to tak v jednotlivých oblastiach akými sú zdravotníctvo, školsťvo, samospráva alebo verejné firmy, ako aj na nadrezortnej úrovni.

Skúsenosti z pracovnej skupiny, účasti vo výberových komisiách, aj dlhoročné analytické výstupy k tejto téme, chceme zužitkovať aj v tejto publikácii. Jej cieľom je zanalyzovať situáciu počas prvého roka štvrtej vlády Roberta Fica a porovnať ju s rovnakým obdobím aj po voľbách v roku 2020. Priniesť má zároveň odporúčania, ktoré vychádzajú aj z popísaných príkladov dobrej a zlej praxe.

Zamerali sme sa pritom na prvý rok od predčasných parlamentných volieb na jeseň 2023 v rezortoch pôdohospodárstva, zdravotníctva a životného prostredia. Tie v tomto období viedli ministri za Smer, Hlas aj SNS, a teda všetky tri vládne strany. Okrem toho sme do publikácie zaradili

aj zhrnutie z analýzy výmen top manažérov štátnych firiem počas prvého roka v posledných siedmich volebných cykloch (počínajúc druhou vládou Mikuláša Dzurindu z roku 2002).

Analytická časť publikácie o praxi jednotlivých vlád vychádza najmä z vlastného výskumu Transparency a dát poskytnutých ministerstvami cez infozákon. Informácie o výmenách sme hľadali v tlačových správach, v správach o výsledkoch výberových konaní, v obchodnom registri, vo výročných správach organizácií, v životopisoch riaditeľov, v majetkových priznaniach funkcionárov, ale aj vo verejných registroch.

Tri vybrané ministerstvá sme cez infozákon požiadali aj o sprístupnenie zápisníc z výberových konaní. Zaujímalo nás, či sa na dané posty uskutočnili výberové konania, kedy a aký bol počet uchádzačov, aké percento konaní skončilo víťazstvom úradujúceho alebo dočasne povereného riaditeľa, ako dlho vydrží v priemere riaditeľ vo funkcii a či sa táto doba líši medzi jednotlivými rezortami.

Zápisnice nám zaslalo len ministerstvo zdravotníctva, aj keď ich informačná hodnota v porovnaní s minulosťou bola slabá. Ministerstvo životného prostredia nás najprv požiadalo, aby sme špecifikovali, o ktoré zápisnice máme záujem, následne nás odkázalo na svoj web, kde sa však nenachádzali.

Odporúčania v závere publikácie vychádzajú predovšetkým z domácich a medzinárodných skúseností Transparency International Slovensko a príkladov dobrej a zlej praxe pri sledovaní a aktívnej účasti na desiatkach výberových konaní v štátnej správe i samospráve počas uplynulých desiatich rokov.

Cieľom tejto publikácie však nie je priniesť podrobný praktický návod, ako uskutočňovať výberové konania v jednotlivých typoch organizácií. Týmto aspektom sme sa podrobnejšie venovali v tematických oblastiach školstva, zdravotníctva či samosprávy a v nasledujúcom období plánujeme k tejto téme vydať aj komplexnejšiu publikáciu k prístupu naprieč rezortami.

Situácia počas štvrtej Ficovej vlády

Ministri štvrtej vlády Roberta Fica vymenili za prvý rok až 55 percent vedúcich postov v rezortných organizáciách, podnikoch a firmách, ktoré pod nich spadajú. Vyplýva to z analýzy Transparency International Slovensko z decembra 2024. Výmeny boli intenzívnejšie ako v prípade predošlej vlády Igora Matoviča, ktorá za prvý rok obmenila 42 percent top manažérov. Prieskum nadväzuje aj na hĺbkovú analýzu politických výmen v štátnych firmách za 24 rokov dozadu, ktorý bližšie zhŕňame aj v závere tejto publikácie.

Koalícia preobsadila v prvom roku až 119 z 216 riaditeľov rezortných príspevkových a rozpočtových organizácií, šéfov najväčších štátnych podnikov a akcioviek. Matovičova vláda za porovnateľné obdobie vymenila 90 z celkovo 212 riaditeľov. Nejde o všetky výmeny, desiatky riaditeľských postov sa menia aj na nižšej úrovni.

Personálne rošády sa ani v prípade aktuálnej vládnej garnitúry neobmedzili iba na prvý rok a v menšej miere pokračujú naďalej. Pre lavínu výmen, ktoré spustila súčasná vláda, je charakteristická netransparentnosť, keďže takmer úplne upustila od otvorených výberových konaní, ktoré vo väčšej miere využívali ministri v predošlom volebnom cykle.

ČISTKY VLÁDY FICO IV

Výmeny riaditeľov rezortných príspevkových a rozpočtových organizácií, najväčších štátnych podnikov a akcioviek v prvom roku súčasnej vlády

strana	rezort	výmeny riaditeľov v 1. roku	počet organizácií a firiem celkom	podiel
SMER	ministerstvo pôdohospodárstva	13	18	72%
	ministerstvo financií	9	13	69%
	ministerstvo dopravy	10	15	67%
	ministerstvo obrany	6	16	38%
	ministerstvo spravodlivosti	2	4	50%
	ministerstvo zahraničných vecí	2	3	67%
strana celkom		42	56	75%
HLAS	ministerstvo zdravotníctva	28	48	58%
	ministerstvo školstva	3	10	30%
	ministerstvo hospodárstva	5	12	42%
	ministerstvo vnútra	6	11	55%
	ministerstvo práce	4	8	50%
	ministerstvo investícií	1	1	100%
strana celkom		47	90	52%
SNS	ministerstvo životného prostredia	19	21	90%
	ministerstvo kultúry	9	32	28%
	ministerstvo cestovného ruchu	2	4	50%
strana celkom		30	57	53%
koalícia spolu		119	216	55%

Zdroj: Analýza Transparency International Slovensko

Polovicu riaditeľských postov preobsadili ministri za stranu Hlas, pod ktorých rezorty spadajú nominálne najviac organizácií a firiem – až 90 (za prvý rok od volieb vymenili 47 riaditeľských pozícií, a teda 52%). V rezorte zdravotníctva Hlas vymenil cez polovicu riaditeľov (28 z celkovo 48). Pre porovnanie OĽaNO v Matovičovej vláde v tomto rezorte preobsadilo za rok len 17 postov (z vtedy celkovo 47).

Najväčšiu manažérsku obmenu priniesol vládny Smer, ktorý odvolal tri štvrtiny top šéfov (42 z celkovo 56, a teda 75%). Minister pôdohospodárstva Richard Takáč vymenil až 13 z 18 riaditeľov, nepreobsadené ostali menej významné posty šéfov Ústavu štátnej kontroly veterinárnych biopreparátov a liečiv, Inštitútu vzdelávania veterinárnych lekárov, Múzea v Svätom Antone a štátneho výstaviska Agrokomplex.

SNS vymenila 53 percent postov vo svojich rezortoch. Ide o spriemerovanie výmen, pričom jej nominant a minister životného prostredia Tomáš Taraba už stihol vymeniť 19 z celkovo 21 riaditeľov (až 90%) a nepreobsadené po roku ostali jedine posty šéfov národných parkov Slovenský raj a Pieniny. Taraba pritom viaceré miesta zaplnil priamo funkcionármi SNS alebo strany Život, ktorú predtým priviedol na kandidátku SNS.

S predsedom ďalšej malej strany pôvodne z kandidátky SNS, Rudolfom Huliakom z Národnej koalície, sa na prelome rokov 2024 a 2025 sporil o viacero pozícií v rezorte (dosadil a potom aj odvolal jej nominanta z čela Štátnej ochrany prírody).

V zdravotníctve vláda sľubovala stabilitu, priniesla personálne zemetrasenie

Napätá situácia v slovenskom zdravotníctve vyvrcholila koncom roka 2024 výpoveďami 3300 lekárov. Paralyzu sa podarilo dočasne oddialiť až na poslednú chvíľu, hoci vláda práve v zdravotníctve sľubovala pokoj a stabilitu. Časť chronických problémov v slovenskej verejnej správe pritom pramení aj v masívnych politických výmenách po každých voľbách, zdravotnícke inštitúcie nevynímajúc.

Najskôr však pre kontext zdôrazníme, že výmeny riaditeľov a ďalších štatutárov nemocníc a ďalších verejných zdravotníckych inštitúcií sa na Slovensku v značnom rozsahu opakujú po každej zmene vlády. Už pred dvomi rokmi sme v spoločnej publikácii Transparency a INEKO „Výberové konania riaditeľov v zdravotníctve“ upozorňovali, že napríklad po predčasných voľbách v roku 2012 nová ministerka zdravotníctva Zuzana Zvolenská stihla za jeden a pol roka po nástupe do funkcie odvolať 17 riaditeľov štátnych nemocníc a zdravotníckych organizácií.

Často prichádza k výmene štatutárov nemocníc a podriadených organizácií aj po zmene ministra zdravotníctva v rámci tej istej vlády, čo sa čiastočne potvrdzuje aj v aktuálnom volebnom období.

Ministri Hlasu menia šéfov rázne

Naša aktuálna analýza z decembra 2024 ukazuje, že za prvý rok štvrtej vlády Roberta Fica stihlo vedenie ministerstva zdravotníctva, nominované stranou Hlas, vymeniť až 58 percent riaditeľov. V praxi to znamenalo 28 výmen šéfov z celkovo 48 organizácií ako sú nemocnice, špecializované liečebné ústavy či kontrolné inštitúcie, ktoré pod ministerstvo spadajú.

Množstvom výmen tak predstihli aj prvý rok vlády Igora Matoviča, kedy sme zaznamenali 17 výmen na čele v tom čase 47 fungujúcich inštitúcií, čo predstavuje 36 percent. Spomedzi posledných piatich posledných ministrov zdravotníctva spravil najviac výmen Vladimír Lengvarský, až 27, vo funkcii však bol dvakrát dlhšie ako Zuzana Dolinková s 24 výmenami (podrobnosti v grafe nižšie).

Do funkcií sa dostali nielen straníci, ale aj mená známe z rôznych káuz ako je Juraj Frajt, ktorý už riaditeľskú pozíciu zastával a odvolaný z nej bol v roku 2021 pre predražené CT prístroje. Dosadil ho nový minister zdravotníctva Kamil Šaško, ktorý už začal aj s výmenami nominantov predchodkyne Zuzany Dolinkovej (obaja Hlas).

Informácie o výmenách v inštitúciách spadajúcich pod Ministerstvo zdravotníctva sme hľadali v tlačových správach, v informáciách o výsledkoch výberových konaní, v obchodnom registri, vo výročných správach organizácií, v životopisoch riaditeľov, v majetkových priznaniach funkcionárov či v registri partnerov verejného sektora. Od Ministerstva zdravotníctva sme si vypýtali aj zápisnice zo všetkých výberových konaní. Hoci ako jediné z troch oslovených ministerstiev nám zápisnice sprístupnilo, porovnanie s našim prehľadom výmen ukazuje, že štyri chýbali.

Politizácia podkopáva stabilitu

Ako sme upozornili už v spomínanej publikácii z januára 2023, politické nominácie a príliš časté zmeny manažérov štátnych zdravotníckych zariadení neprispievajú k stabilite sektora, ani plánovaniu a manažovaniu v dlhšom časovo horizonte. Riaditelia, ktorí rátajú s odvolaním v horizonte pár rokov, majú obvykle slabšiu tendenciu pracovať na dlhodobých plánoch strategického rozvoja, alebo robiť nepopulárne, aj keď potrebné opatrenia.

Problémy zdravotníctva vníma aj súčasná vláda, ktorá v programovom vyhlásení sľubovala stabilizáciu ministerstva po personálnej i procesnej stránke a prípravu národnej zdravotníckej stratégie, pre ktorú plánuje „nájsť široký politický a odborný konsenzus, aby sa zabezpečila kontinuita projektov aj po roku 2027“. V dokumente dokonca hovorí o ambícii vlády odpolitizovať rezort zdravotníctva. „Zdravie nepozná ideológiu a dopyt po čo najlepšej zdravotnej starostlivosti je spoločným prianím voličov en block všetkých politických strán.“

Aj pre to by sme od ministrov zdravotníctva naplňajúcich podobné ciele očakávali, že sa budú snažiť obklopiť odborníkmi vyberanými na základe ich schopností v transparentných výberových konaniach. Aktuálna situácia však naznačuje skôr prístup, keď je hlavným dôvodom pre odvolávanie predovšetkým vôľa ministra obsadiť pozície v podriadených organizáciách svojimi nominantmi. A tak stoja na čele zdravotníckych organizácií a inštitúcií aj vyštudovaná učiteľka, expolicajt alebo straníci.

Upozorniť opäť treba, že ani výberové konania nie sú všeliakom, ak sa nerobia naozaj kvalitne. Dobrým príkladom je v tomto aj minulá vláda, ktorá síce otvorené výberové konania sľubovala priamo vo svojom programovom vyhlásení, no viaceré výmeny zdravotníckych top manažérov sa v praxi diali rozpačito.

Šaško už menil aj Dolinkovej nominantov

Dolinková nastúpila do funkcie na konci októbra 2023, s odvolávaním začala už 14. novembra. O funkciu tak prišli aj dlhoroční šéfovia, napríklad Martin Somora z Centra pre liečbu drogových závislostí Banská Bystrica (od 2004), Daniel Kuba z Národnej transplantáčnej organizácie (od 2013) či hlavný hygienik Ján Mikas (od 2016).

Aktuálny minister zdravotníctva Kamil Šaško spravil za dva a pol mesiaca vo funkcii (do konca roka 2024) už štyri personálne výmeny, pričom zbavil funkcie troch nominantov svojej predchodkyne z Hlasu. Najnovšie dosadil do čela Stredoslovenského ústavu srdcových a cievnych chorôb Juraja

Frajta, ktorého exminister Vladimír Lengvarský z funkcie v roku 2021 odvolal, pretože jeho firma dodávala predražené CT prístroje nemocniciam.

Novou riaditeľkou Národnej transplantáčnej organizácie, ktorá sa zaoberá darcovstvom orgánov, sa stala Katarína Vadkertiová, absolventka pedagogickej fakulty. Podľa ministerstva má „bohaté skúsenosti z oblasti manažmentu farmaceutických spoločností, EÚ projektov, metodiky a poradenskej činnosti“. Odvolanie jej predchodcu, Daniela Kubu prišlo potom, čo médiá informovali o jeho konflikte záujmov v škandále s pupočníkovou krvou.

Národné centrum zdravotníckych informácií Dolinková zverila bývalému policajtovi Pavlovi Vršanskému. „Absolvent Akadémie policajného zboru v Bratislave pôsobil na viacerých funkciách v rámci policajného zboru,“ napísali v tlačovej správe.

Kontroverzne bola vnímaná aj nominácia Mateja Ovčiarku, ktorého ešte v roku 2020 vtedajší premiér Peter Pellegrini odmietol vymenovať za člena Rady Úradu pre verejné obstarávanie. Pellegriniho kolegyňa z Hlasu Zuzana Dolinková však Ovčiarku, ktorého médiá, ale aj mimovládne organizácie ako INEKO a Nadácia Zastavme korupciu spájajú s viacerými kauzami, po nástupe do kresla ministerky vymenovala za šéfa sekcie Plánu obnovy na ministerstve.

Z výberovej komisie do predstavenstva

Ovčiarkovi tiež zverili výber siedmich vedúcich predstaviteľov zdravotníckych inštitúcií, keďže zasadal vo výberových komisiách, napríklad pre nemocnice v Nitre či Martine, alebo pre Národné centrum zdravotníckych informácií.

Jeho samého nakoniec ministerka v júli 2024 vymenovala za jediného člena predstavenstva plánovanej Nemocnice budúcnosti Martin, ktorej výstavba vyjde na stá milióny. Do výberového konania na tento post sa pritom Ovčiarka neprihlásil, sedel totiž v komisii. Jediného kandidáta, ktorého vypočúvali, v zápisnici zhodnotil tak, že uchádzač nepresvedčil o jeho vhodnosti na obsadenie funkcie a následne sa sám stal riaditeľom.

V prípade nitrianskej nemocnice Dolinková vymenila riaditeľa Michala Fajna, ktorý je podľa týždenníka MY Nitra členom Hlasu, za iného člena Hlasu – Ondreja Šedivého.

Dolinková, ale aj Šaško, obvykle postupovali tak, že najprv priamo vymenovali nového riaditeľa nemocnice či inej organizácie a až potom avizovali výberové konanie. Ani jeden z nich pritom nemenil pravidlá, teda smernice, ktoré prijali ešte ich predchodcovia. Oproti minulosti však vidíme výrazne zníženú snahu o transparentnosť.

Výhoda úradujúcich

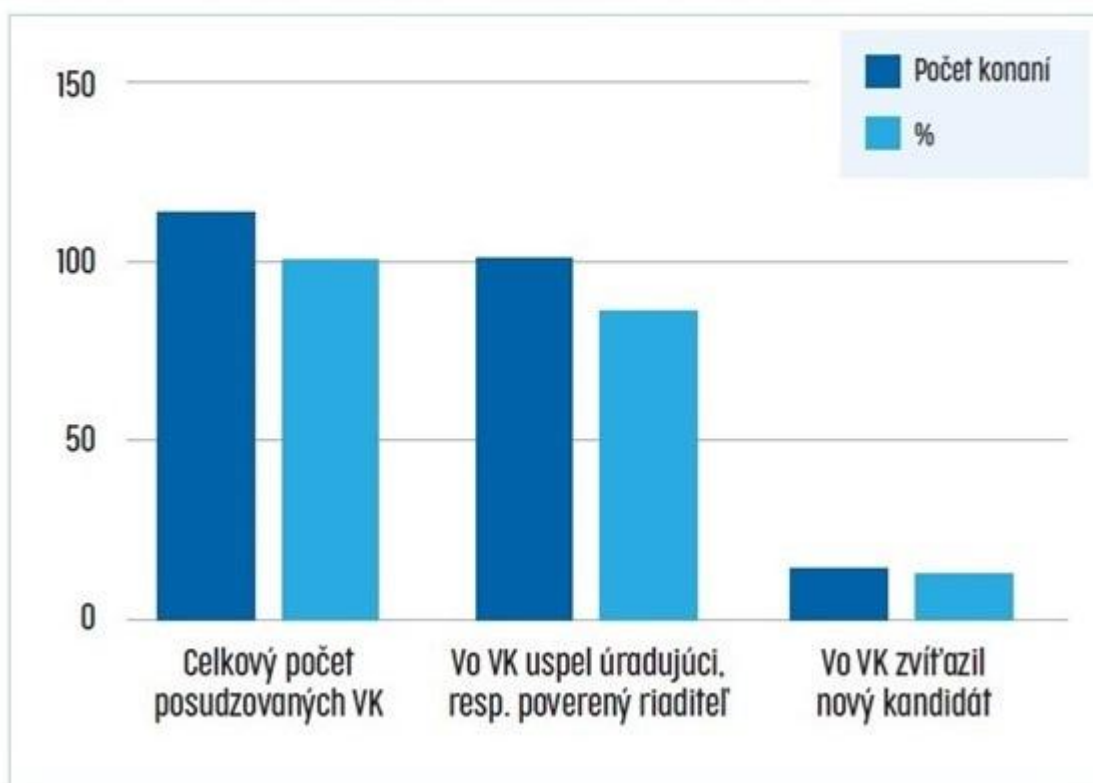
Dolinková vymenila 24 riaditeľov rezortných inštitúcií, pričom informáciu o konaní výberového konania sme získali cez infožakon v 16 prípadoch. Znamená to, že výberovým konaním od nástupu vlády prešli dve tretiny vymenených riaditeľov.

Tam, kde sa výber uskutočnil, takmer vždy zvíťazili úradujúci, priamo dosadení riaditelia. Problematickým aspektom takéhoto postupu vždy je informačná výhoda úradujúcich riaditeľov oproti ostatným uchádzačom a neraz aj priazeň ministra signalizovaná jeho dočasným dosadením, ktorá môže tiež vplyvať na rozhodovanie výberovej komisie. Potenciálni uchádzači môžu

nadobudnúť dojem, že pôjde iba formálny výber, nízku kvalitu procesu výberu, či nízku dôveryhodnosť, pre ktorú sa nakoniec neprihlásia.

Na druhej strane, nevýhodou môže byť predošlé odvolanie z funkcie. Aj v aktuálnom období sa napríklad o riaditeľské posty Operačného strediska záchrannej zdravotnej služby či fakultných nemocníc v Nitre a Žiline opätovne uchádzali aj odvolaní riaditelia, žiaden z nich však od komisie nezískal toľko bodov, ako priamo dosadený riaditeľ.

Výrazne častejšie uspejú vo výberových konaniach úradujúci, resp. poverení riaditelia

Graf z publikácie Transparency a INEKO z januára 2023 ukazuje, že v období od konca roka 2015 až polovice roka 2022 takmer v 89% výberových konaní uspeje uchádzač, ktorý bol bezprostredne pred konaním VK úradujúcim riaditeľom, alebo bol ministrom poverený riadením zariadenia či inštitúcie.

Aj napriek početným nedostatkom z minulého volebného obdobia, aktuálne je situácia z hľadiska transparentnosti horšia. Kým v minulosti sme si mohli prečítať projekty tých uchádzačov, ktorí súhlasili s ich zverejnením, dnes je problém sa na stránke ministerstva dopátrať sa hoc aj k vyhodnoteniu kandidátov.

V kategórii o výsledkoch výberových konaní je zverejnený len výsledok posledného z nich. Smernica ministerstva o výberových konaniach pritom hovorí, že výsledky výberových konaní majú byť na webe ministerstva zverejnené, pričom ministerstvo môže zverejniť aj mená členov výberovej komisie a ich hodnotiace hárky.

Celkovo vo výberových konaniach súťažili v priemere dvaja uchádzači - len v prípade 6 zo 16 výberových konaní sa prihlásil len jeden uchádzač. Aj z predošlých analýz Transparency o praxi predošlých vlád vyplýva, že až v 89-percentách výberových konaní v rezorte zdravotníctva vyhral úradujúci riaditeľ (graf nižšie).

V nemocniciach víťazili priami nominanti

Na riaditeľských postoch nemocníc sme v prvom roku od nástupu aktuálnej vlády mohli vidieť až 14 výmen, napríklad v Nitre, Trenčíne, Trnave, Martine, Prešove, Poprade, Nových Zámkoch, ktorých riaditelia boli vymenovaní priamo s následným príslubom výberového konania, kde aj obvykle zvíťazili.

Výnimkou je výberové konanie na post riaditeľa Fakultnej nemocnice s poliklinikou v Nových Zámkoch, kde neuspela poverená riaditeľka Zuzana Lukáčová a víťazom sa stal vedúci právneho oddelenia nemocnice Mikuláš Blaško.

Práve toto výberové konanie však výrazne zvyšuje priemer uchádzačov, pretože v ňom súťažil najväčší počet kandidátov spomedzi všetkých sledovaných výberových konaní - šiesti. Traja z nich vyhovel, teda získali viac ako 120 bodov. V zápisnici je vidieť, že rozdiel medzi prvým a druhým miestom - novým riaditeľom a poverenou riaditeľkou bol minimálny, ale aj to, že víťazný projekt získal len o dva body viac ako ten od poverenej riaditeľky.

Priemerný počet uchádzačov vo výberových konaniach	Vlády Fica a Pellegriniho	Vlády Matoviča a Hegera	Vláda Roberta Fica IV
Všetky podriadené organizácie MZ SR	1,6	2,4	2,2
Štátne univerzitné a fakultné nemocnice	1,6	2,1	2,4

Pri úradoch a inštitúciách vybrali riaditeľov neverejne

Nová vláda si obvykle nárokuje aj na riaditeľské posty v zdravotníckych inštitúciách. Súčasná vláda vymenila vedúcich manažérov na Úrade verejného zdravotníctva, Úrade pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, Národnej transplantačnej organizácii, Štátnom ústave na kontrolu liečiv či Národnom centre zdravotníckych informácií.

Príkladom rozdielneho prístupu bývalej a súčasnej vlády je aj výber nového riaditeľa Národného centra zdravotníckych informácií, ktoré zbiera, triedi a digitalizuje dáta o zdraví, zdravotnej starostlivosti a tiež zabezpečuje chod IT systémov v rezorte. Hlavne v časoch pandémie sa zviditeľnilo v negatívnom slova zmysle, keď im unikli dáta 130-tisíc ľudí, vyšetrených na koronavírus.

Výber jeho riaditeľov ukazuje rozdielny prístup oboch vlád, kým Dolinková vybrala riaditeľa priamo, v októbri 2021 sme mohli sledovať aspoň určitú snahu o otvorené výberové konanie na

post jeho riaditeľa, výsledok však bol rozpačitý a skončil kritikou zo strany odborníkov a mimovládnych organizácií, ktorí výberové konanie sledovali.

Výberová komisia, ktorá bola zložená zo 7 zástupcov z rezortu zdravotníctva, informatizácie, Úradu vlády, Inštitútu zdravotníckych analýz a samotného NCZI, mala aj prísediacich, ktorí mohli odovzdať hárok s odporúčacím či neodporúčacím stanoviskom ku každému z uchádzačov. Medzi prísediacich sa zaradili ľudia z Ministerstva financií, IT Asociácie Slovenska, či neziskoviek ako Slovensko Digital a Nadácia Zastavme Korupciu. Vypočutie kandidátov bolo streamované na sociálnych sieťach a verejnosť mohla účastníkom klásť otázky cez Slido.

Do výberového konania sa prihlásilo až 11 uchádzačov, z toho 10 splnilo podmienky. Tí absolvovali odborný test a test z angličtiny na úrovni B2, cez ktorý neprešlo až osem uchádzačov. Víťazom sa stal Peter Lukáč, ktorého však neodporúčal žiaden prísediaci. Podľa Denníka SME nielenže nesplnil podmienky, ale tiež vo výberovom konaní na šéfa Pôdohospodárskej platobnej agentúry, kde pracoval pred tým, mal s angličtinou, ktorá ho v NCZI favorizovala, problém. Ministerstvo zdravotníctva pod vedením Vladimíra Lengvarského však kritiku nepripustilo a Lukáč bol vo funkcii (s prestávkou, kedy malo NCZI rad riaditeľov) od 5. novembra 2021 do 11. januára 2024.

Jeho nástupcu, expolicajta Pavla Vršanského vybrala exministerka Zuzana Dolinková priamo, výberové konanie, ktoré bolo potrebné v zmysle zákona o štátnej službe, sa uskutočnilo po polroku vo funkcii. Okrem plukovníka Vršanského sa prihlásili dvaja uchádzači, Rozália Ovárová, ktorá v NCZI riadila sekciu strategického manažmentu a Michal Korauš zo Železničných telekomunikácií.

Zo stručnej zápisnice sme sa dozvedeli len toľko, že uchádzači odpovedali na otázky komisie a prezentovali projekty stratégie rozvoja organizácie a že predseda zhodnotil výberové konanie a určil poradie kandidátov. Súčasťou je tabuľka so ziskom bodov, nie je však jasné, ako komisia hodnotila.

Predseda výberovej komisie zhodnotil výsledok výberového konania a z uchádzačov, ktorí vyhovelí stanoveným požiadavkám (na základe sumárneho súčtu bodov) určil nasledovné poradie uchádzačov:

Uchádzač	Projekt	Pohovor členov výberovej komisie s uchádzačom	Sumárny súčet bodov (min. 120 bodov, max. 200 bodov)	Poradie
Mgr. Pavol Vršanský	142	45	187	1.
Mgr. Rozália Ovárová	119	32	151	2.
Ing. Michal Korauš	96	31	124	3.

Prečo sa vypočutia nemohla zúčastniť aj verejnosť, nie je jasné. „Účasť verejnosti na výberových konaniach je riešená v rámci smerníc o výberových konaniach na obsadenie miest štatutárnych orgánov jednotlivých právnych foriem podriadených organizácií,“ napísal nám Andrej Wallner z tlačového

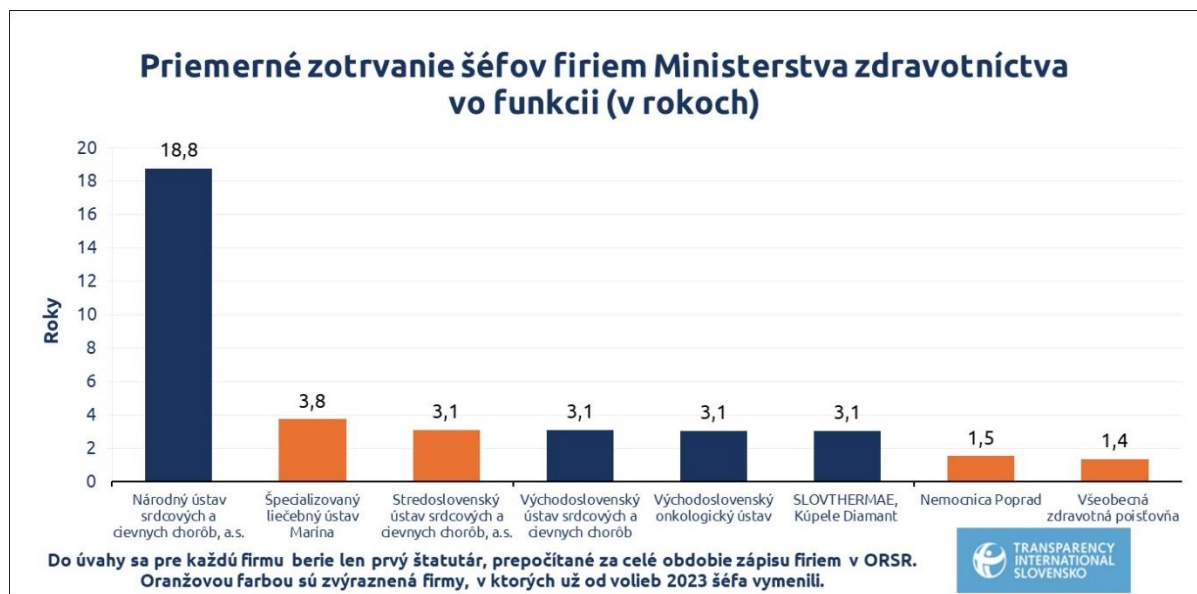
oddelenia. Smernica uvádza, že výberového konania sa môžu zúčastniť aj osoby, ktoré nie sú členmi výberovej komisie alebo uchádzačmi. Teda môžu, ale aj nemusia.

V obchodných spoločnostiach vymenili polovicu šéfov

Pod Ministerstvo zdravotníctva spadá aj osem obchodných spoločností, ktoré sa dostali do rebríčka transparentnosti stovky najväčších stopercentne verejných firiem. V rebríčku, ktorý Transparency zverejnila v novembri 2024, dosiahli tieto firmy priemerné skóre transparentnosti 47% a teda o jeden percentuálny bod viac, ako celá vzorka. Najvyššie sa spomedzi nich umiestnila výnosmi druhá najväčšia štátna firma na Slovensku – Všeobecná zdravotná poisťovňa (2. miesto so skóre 70%). Najmenej otvorený voči verejnej kontrole v rezorte zdravotníctva bol štátny podnik SLOVOTHERMAE, Kúpele Diamant Dudince, ktorý skončil 88. so skóre 29%.

Ani jedna z tejto osmičky sa v rebríčku nedostala medzi 18 verejných firiem, v ktorých bol najvyšší manažér spoločnosti vyberaný vo verejnom výbere s verejným vypočutím. Rozdiely pri firmách založených Ministerstvom zdravotníctva sú však okrem miery transparentnosti badateľné predsa len aj v personálnej politike.

Kým Národný ústav srdcových a cievnych chorôb v Bratislave vedie od jeho transformácie na akciovú spoločnosť už 19 rokov jediný riaditeľ Mongi Msolly, šéfovia ostatných siedmich zdravotníckych zariadení sa menia v priemere každých 2,7 roka. Z celej osmičky od parlamentných volieb 2023 dosiaľ zmenili riaditelia v polovici z nich, pri VŠZP už dokonca opakovane.

Analýza Transparency o frekvencii výmen top manažérov v štátnych firmách, ktorej zhrnutie prinášame aj v závere tejto publikácie, poukázala na negatívny trend, keď sa posledných dvadsať rokov na čele VŠZP vystriedalo už 14 riaditeľov a „životnosť“ šéfa štátnej poisťovne tak dosahuje v priemere len 1,4 roka.

V porovnaní s tým sú riaditelia dvoch súkromných zdravotných poisťovní, ktoré spolu narábajú s 2,8 miliardami eur, v úplne odlišnej situácii. Michal Špaňár je na čele Unionu od roku 2015 a Martin Kultán v Dôvere už od roku 2012.

Pri takejto kadencii výmen v štátnom gigante s výnosmi cez 4,6 miliardy eur, sa plány, o akých hovoril v apríli 2024 nový riaditeľ VŠZP Michal Ďuriš, zdajú málo realistické. „Prioritou pre nás bude

v prvom rade spoločne sfinalizovať dlhodobú strategickú víziu stabilizácie a rozvoja poisťovne," vyhlásil v tlačovej správe ministerstva po víťazstve vo výberovom konaní s dvomi uchádzačmi.

Ďuriš už medzitým vo funkcii skončil. V auguste ho z funkcie odvolala ešte Dolinková, jej nástupca Kamil Šaško obsadil v novembri do funkcie na priamo jej 15. šéfa za dvadsať rokov Matúša Jurových.

Obsadzovanie postu VŠZP je však problematické dlhodobo. Nejde len o mediálne najvypuklejšie prípady, ako bola priama nominácia Marcela Foraia po zostavení jednofarebnej vlády Smeru v roku 2012. Forai sa preslávil kauzami uzatvárania zmlúv s vlastnou „tetou Ankou“ či s „masérom Kostkom“.

Rozpačité boli aj pokusy o výberové konania, napríklad v máji 2020 počas vlády Igora Matoviča a ministra zdravotníctva Mareka Krajčího. V Transparency sme vtedy kritizovali, že napriek výberovému konaniu sa verejnosť okrem mena nového šéfa VŠZP Richarda Strapka nedozvedela takmer nič. Na stránke ministerstva ani poisťovne neboli zverejnené mená kandidátov, výberovej komisie, poradie uchádzačov ani rozvojový plán víťaza.

Lepšie nevyzeralo ani dosiaľ posledné výberové konanie z marca 2024 so spomínaným víťazom Michalom Ďurišom. Ministerstvo nám na žiadosť sprístupnilo len anonymizované zápisnice, v ktorých boli vybielené aj mená uchádzačov, zo zápisnice nebolo jasné, kto získal koľko bodov a kto výberové konanie vyhral.

Zoznam pozvaných uchádzačov, ktorí sa prihlásili do výberového konania

Na základe inzerátov uverejnených dňa 23. januára 2024 v Hospodárskych novinách, denníku SME a na internetovej stránke Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky (www.health.gov.sk, časť Ministerstvo zdravotníctva, Výberové konania, podriadené organizácie, Oznámenie o výberovom konaní) sa v stanovenom termíne (do 13. februára 2024) prihlásili do výberového konania na obsadenie:

- a) funkcie predsedu predstavenstva spoločnosti Všeobecná zdravotná poisťovňa, a.s., uchádzači
1. _____
 2. _____

- b) funkcií dvoch členov predstavenstva spoločnosti Všeobecná zdravotná poisťovňa, a.s., uchádzači
1. _____
 2. _____
 3. _____
 4. _____

Zápisnica z výberového konania na predsedu a členov predstavenstva VŠZP sprístupnená Ministerstvom zdravotníctva na žiadosť Transparency International.

V envirorezorte výmeny za zatvorenými dverami pomáhali straníkom

Situácia v oblasti životného prostredia je napätá nielen kvôli protestom odbornej verejnosti a environmentálnych aktivistov proti rozhodnutiam aktuálnej garnitúry a jej predstaviteľov. Spor o personálne nominácie nastal aj medzi ministrom životného prostredia Tomášom Tarabom (nominant SNS) a lídrom Národnej koalície pôvodne tiež z kandidátky SNS Rudolfom Huliakom.

Práve starosta Očovej a poľovník Huliak bol prvým adeptom na ministra životného prostredia, no bývalá prezidentka Zuzana Čaputová ho odmietla vymenovať, pretože podľa nej „svojimi vyjadreniami neguje dlhodobu platnú environmentálnu politiku tohto štátu a medzinárodné záväzky, ktorými je Slovenská republika viazaná.“ Ministrom sa tak v októbri 2023 stal Taraba, vyštudovaný politológ a podnikateľ, ktorý s rezortom životného prostredia nemal veľa spoločného.

Aktuálna vláda tak nadviazala na tradíciu, keď o ministerstvo životného prostredia zväčša nebýva pri obsadzovaní veľká bitka a neraz skončí v rukách politika bez výraznejších skúseností z oblasti. Keď SNS obsadzovala envirorezort naposledy, v roku 2008 za ministra dosadila bývalého vojenského pedagóga a podnikateľa Jána Chrbeta, ktorý sa vyjadril, že o „ekológii veľa nevie.“ Dnes je jeho meno známe v súvislosti s kauzou Interblue, pre ktorú štát prišiel o 47 miliónov eur pri lacno predaných emisných kvótach.

O Tarabovi sa pritom najskôr hovorilo ako o ministrovi kultúry, voči čomu sa búrila kultúrna verejnosť, no on nomináciu poprel. Na čelo rezortu kultúry sa napokon postavila ďalšia nominantka SNS a bývalá moderátorka Martina Šimkovičová, oboch sa od nástupu do funkcií opozícia pokúšala opakovane bezúspešne odvolať. Kým za Šimkovičovej odvolanie sa dvakrát podpísalo 180-tisíc ľudí, odstúpenie Tarabu a celého vedenia životného prostredia žiadajú desiatky ochranárskych organizácií.

Obaja pútajú pozornosť nielen neodbornými personálnymi nomináciami. Taraba nedávno avizoval zámer vybudovať prečerpávaciu elektrárňu pri obci Málinec za 2,4 miliardy, voči čomu protestujú obyvatelia, ktorí by sa museli vysťahovať. Prezentoval aj nápad prehradiť staré koryto Dunaja pre vodnú elektrárňu, obnovil myšlienku budovania vodnej elektrárne Slatinka. Pozornosť vyvolalo aj uvoľňovanie ochrany medved'ov či vlkov. Environmentálne združenia jeho prístup označovali skôr za „biznisový“ ako ochranársky.

Envirozemetrasenie

Najväčšími personálnymi zmenami spomedzi všetkých ministerstiev prešli práve inštitúcie, ktoré spadajú pod ministerstvo životného prostredia, keďže Taraba stihol v prvom roku napriek odporu odbornej verejnosti vymeniť až 19 z celkovo 21 riaditeľov.

Množstvom výmen tak výrazne predstihol svojich predchodcov, keďže Ján Budaj za tri roky pôsobenia na ministerskej stoličke dosadil 14 nových riaditeľov a Milan Chrenko z úradníckej vlády za sedem mesiacov pôsobenia 6 riaditeľov.

Kým počas éry Budaja sme mohli (až na výnimky) vidieť aj otvorené výberové konania, Taraba verejnosti zavrel dvere. Napríklad o post riaditeľa Slovenskej agentúry životného prostredia sa za

Budaja uchádzalo sedem záujemcov, zatiaľ, čo Taraba tam rovno dosadil človeka z kandidátky SNS, bývalého asistenta dnešného štátneho tajomníka Štefana Kuffu.

Personálne výmeny v oboch rezortoch - kultúry a životného prostredia, ktoré získala SNS, vyvolali asi najväčší mediálny záujem, keďže pri nových manažéroch sa ukázal vypuklý problém s odbornosťou, pričom ich rozhodnutia boli vo veľkom kritizované odborníkmi.

Bližší straník ako odborník

Taraba viaceré posty obsadil priamo funkcionármi strán SNS a Život a sprvu aj Národnej koalície Rudolfa Huliaka, ktorých po jeho odchode na jeseň 2024 z klubu SNS opäť nahradil. Huliakovi nominanti tak skončili napríklad vo vedúcich pozíciách Štátnej ochrany prírody alebo Slovenskej inšpekcie životného prostredia.

Počas prvého roku ministrovania Tomáša Tarabu sa tak do funkcií v organizáciách, ktoré sa zameriavajú na ochranu prírody či odborný výskum, dostali aj človek odsúdený za pytlíctvo, podnikateľ v stavebníctve, vinár, alebo asistent poslanca.

Mediálnu kritiku si rezort vyslúžil nomináciou poľovníka a thajboxera Petra Olexu na čelo Správy Tatranského národného parku, organizácie, ktorá sa zaoberá ochranou najväčšieho národného parku na Slovensku. Vystriedal Pavla Majka, ktorý bol vo funkcii 16,5 roka.

„Pre výkon mojej funkcie nie je podstatné, či som sa venoval thajskému boxu, ale to, aký je môj vzťah k životnému prostrediu,“ citovalo ministerstvo Olexu v tlačovej správe. Avšak už dva mesiace po vymenovaní chcel odstúpiť, pretože vyšlo najavo, že bol v roku 2014 odsúdený za pytlíctvo kvôli trofeji vlka.

Stranícke nominácie sme zaznamenali na 6 z 19 riaditeľských postoch. Ľudia zo SNS obsadili 5 vedúcich postov. Jeden z najväčších podnikov v rezorte životného prostredia, Vodohospodársku výstavbu s tržbami 443 miliónov eur za rok 2023 aktuálne riadi kandidát SNS č. 10, Peter Molda, ktorý zakladal stranu Život, kde Taraba pôsobil.

Národnú zoológickú záhradu Bojnice zverili od novembra 2023 Emilovi Divékymu, číslu 14 z kandidátky SNS a trenčianskemu krajskému predsedovi strany. Vinár Ondrej Voda z pezinskej organizácie SNS sa stal v decembri 2023 riaditeľom Výskumného ústavu vodného hospodárstva po tom, čo Taraba prepustil expertku Katarínu Holubovú, v minulosti ocenenú za dlhodobý prínos v oblasti aplikovaného výskumu hydrológie povrchových vôd, riečnych procesov, morfológie vodných tokov a nádrží, transportu sedimentov, revitalizácii tokov a mokradí.

Kandidát SNS Juraj Moravčík č. 50, bývalý poslanecký asistent Štefana Kuffu a krajský predseda strany Život v Trnave, sa zase stal riaditeľom Slovenskej agentúry životného prostredia a Peter Zorvan, okresný predseda SNS z Banskej Štiavnice, dostal riaditeľskú stoličku v Slovenskom banskom múzeu.

Výmeny po zmene pomerov v koalícii

Celkovo však bolo personálnych výmen viac ako spomínaných 19. To je iba počet inštitúcií, ktoré v prvom roku Ficovej štvrtjej vlády zmenili riaditeľa. V skutočnosti ich bolo až 28, keďže Taraba vymieňal aj ľudí, ktorých predtým do funkcií vymenoval. Za prvý rok menil viackrát riaditeľov až v ôsmich organizáciách.

Na čelo Štátnej ochrany prírody najprv v novembri 2023 krátko po nástupe poslal Štefana Kysela z Národnej koalície, ktorej predsedom je Rudolf Huliak. Kysel kandidoval na kandidátke SNS s číslom 146, kde si uviedol, že je podnikateľom v stavebníctve a reklame.

146. Ing. Štefan Kysel

podnikateľ v
stavebníctve a
reklame
Žiar nad Hronom

Na konci októbra 2024 ho však Taraba nahradil Romanom Fajthom, pričom v tlačovej správe dôvodili, že personálna výmena „súvisí so snahou vicepremiéra Tarabu posilniť zriaďovanie nových zásahových tímov v národných parkoch, ktoré ochránia ľudí pred útokmi medvedov v zmysle vládou schváleného uznesenia z polovice októbra tohto roku.“

Podľa Investigatívneho centra Jána Kuciaka však už pred nástupom Fajtha, od januára do augusta 2024 zásahové tímy odstrelili až 81 medvedov. Najviac sa v lete strieľalo v okolí Očovej, kde je starostom práve poslanec Rudolf Huliak, a teda šéf Národnej koalície, ktorej nominant v tom čase

šéfoval ochrane prírody. Nešlo pritom o útočiace jedince, fatálny útok na človeka zaznamenali až po odstrelení ôsmich desiatok medvedov začiatkom októbra 2024.

Celkovo podľa SME v roku 2024 zastrelili 94 medvedov, po nástupe Fajtha ich tak do konca roka pribudlo ešte 13. Podľa SME išlo o rekord, keďže predtým najviac medvedov zastrelili v roku 2010, a to 46.

Dôvod výmeny tak mohol spočívať skôr v politických dôvodoch, Huliakovi ľudia prišli o svoje posty po tom, čo sa Huliak 1. októbra 2024 začal búriť a predseda SNS Andrej Danko ho označil za zradcu.

Keď to nejde cez výber, treba ísť priamo

Michala Babniča poslal Taraba na čelo Správy Národného parku Nízke Tatry po tom, čo v roku 2022 neuspel vo výberovom konaní na post riaditeľa Národného parku Malá Fatra, a v roku 2020 vo výbere riaditeľa Štátnej ochrany prírody. Obe výberové konania boli verejné a jeho súpermi boli traja až štyria uchádzači.

V prípade Malej Fatry ho 7-členná výberová komisia nevybrala medzi úspešných uchádzačov. Vypočutie kandidátov bolo vysielané naživo cez facebook ministerstva a verejnosť mohla klásť otázky cez aplikáciu. Babnič ako jediný nesúhlasil so zverejnením životopisu, z verejne dostupných zdrojov vyplýva, že bol strážcom v Malej Fatre.

Stačilo však počkať a k riaditeľskému kreslu sa Babnič dostal bez súťaženia. Dočasne povereným riaditeľom Správy Národného parku Nízke Tatry sa stal v januári 2024 a onedlho umožnil ťažbu v národnom parku priamo na tokenisku ohrozeného hlucháňa hôrneho.

V júli 2024 ministerstvo životného prostredia informovalo, že sa uskutočnilo výberové konanie na post riaditeľa a vyhral ho dočasne poverený riaditeľ Babnič. Z informácie, zverejnenej na webe, nevyplýva, že by sa výberového konania zúčastnili a nejakí protikandidáti. Naopak, zápis spomína uchádzača v jednotnom čísle.

Jediný uchádzač sa tak prihlásil napriek tomu, že ministerstvo v inzeráte na svojom webe nevyžadovalo ani riadiacu prax. Ako špecifická požiadavka je uvádzaná „odborná prax minimálne 4 roky v oblasti obdobnej alebo zhodnej ako je oblasť pôsobenia organizácie alebo riadiaca prax aspoň 4 roky.“

Informáciu, či sa výberové konanie skutočne konalo a ako prebiehalo, verejnosť nemá. Tomáš Taraba totiž prišiel s novom praxou výberových konaní za zatvorenými dverami. Denníku SME, ktorý chcel byť prítomný, tvrdil, že mu verejnosť výberových konaní zákon neprikazuje a on teda rešpektuje zákon.

Ministerstvo tvrdí, že k zmenám vraj dochádzalo „postupne, realizáciou riadnych výberových konaní v súlade s platnými právnymi predpismi a v prípade potreby bol chod organizácie, resp. štátneho podniku v prechodnom období do realizácie výberového konania zabezpečený dočasným vymenovaním do funkcie štatutára, najdlhšie na 6 mesiacov.“ Nami zozbierané dáta ukazujú, že obvyklým postupom bolo najprv priamo nominovať riaditeľa a potom uverejniť oznam o výberovom konaní.

Priebeh výberových konaní sme tak chceli zmapovať aspoň prostredníctvom zápisníc a poslali ministerstvu infožiadosť. Ministerstvo reagovalo, že vzhľadom na aktuálnu pracovnú vyťaženosť

administratívnych kapacít ministerstva a opatrenia prijaté v nadväznosti na konsolidáciu verejných financií, máme napísať, o ktoré zápisnice konkrétne máme záujem.

Vymenovali sme teda 23 výberových konaní (vrátane členov dozorných rád), ktoré sa podľa oznamov na webe mali uskutočniť v rezorte životného prostredia. Ministerstvo nás potom odporučilo na ich webovú stránku. Počet oznamov o uskutočnených výberových konaniach sa však v porovnaní s obdobím pred podaním infožiadostí znížil z 23 na 9. Zápisy z nich sú len stručné, pri všetkých deviatich organizáciách sa výberového konania podľa nich zúčastnil len jeden uchádzač.

Zmeny aj v štátnych podnikoch

Najviac vratkou pozíciou bol za Tarabu post riaditeľa Slovenského vodohospodárskeho podniku, kde v období od novembra 2023 do júna vymenil až troch riaditeľov. Podnik, ktorý je správcom vodných tokov na Slovensku a stará sa aj o kvalitu vôd, je jednou z najväčších štátnych firiem, keďže jeho tržby dosiahli v roku 2023 bežná 100 miliónov eur. Je zaradený medzi strategicky dôležité štátne podniky s upraveným spôsobom hospodárenia, pretože má v správe i majetok štátu.

Najväčším štátnym podnikom v rezorte životného prostredia je Vodohospodárska výstavba, prevádzkovateľ vodných elektrární, ktorej tržby dosiahli v roku 2023 až 443 miliónov eur a hodnota jej hmotného majetku presahuje miliardu. Bývalé vedenie oboch podnikov [dnes čelí obvineniam z nehospodárneho nakladania s majetkom](#).

Obzvlášť v takomto prípade by sa dalo očakávať, že vedenie podniku bude vyberané v otvorenej súťaži s cieľom nájsť najlepšieho manažéra.

Keď riaditeľa Vodohospodárskej výstavby vyberali za čias pôsobenia ministra Jána Budaja, podľa zápisnice sa prihlásilo až 20 uchádzačov. Ich mená sme sa však [nedozvedeli](#), pretože podľa ministerstva ani jeden z neúspešných uchádzačov neudelil súhlas so zverejnením svojho mena. Ministerstvo dokonca nezverejnilo ani mená dvoch členov výberovej komisie, ktorí neboli jeho zamestnancami, hoci jeden z nich už proces výberu verejne komentoval. Poskytlo nám však koncepciu rozvoja podniku, ktorú predložil úspešný uchádzač.

Na kritiku Transparency vtedajší štátny tajomník Michal Kiča reagoval tak, že vydal pokyn, aby bol vopred zabezpečený vopred súhlas uchádzačov s verejným vypočutím, a tiež súhlas s publikovaním výsledkov výberového konania, aj projektu. Išlo totiž o prvé výberové konanie po nástupe bývalej garnitúry.

No hoci sme ministerstvo mohli pochváliť, že výberový proces mal nastavené aj odborné kritériá a ich bodové hodnotenie členmi komisie, dôveryhodnosť naštrbili podozrenia, keď novinári a poslanci obdržali vopred e-mail, že víťazom sa stane Vladimír Kollár. Autor e-mailu sa podpísal ako zamestnanec podniku a výberové konanie označil za frašku.

Kollár skutočne vyhral, uspel so 128 bodmi z možných 150. Aktuality poukázali na to, že si jeho firmy prenajímali priestory od člena výberovej komisie, architekta Branislava Kaliského. Vo funkcii nakoniec skončil [po dohode s ministerstvom v júni 2023](#). O niekoľko mesiacov neskôr, [ho zadržala NAKA a obvinila](#) v súvislosti so zákazkami pre súkromnú záchranú službu.

Vyššie spomínaná kauza nehospodárneho nakladania s majetkom sa netýka iba Vodohospodárskej výstavby, ale aj Slovenského vodohospodárskeho podniku. Ten má podľa Najvyššieho kontrolného úradu investičný dlh vo výške 165,5 milióna, čím vzniká riziko vzniku havárií na vodných stavbách, povodňových situácií na vodných tokoch a ohrozenia majetku a obyvateľov.

Personálna rošáda

Dalo by sa teda očakávať, že ministerstvo bude pre oba podniky hľadať krízového manažéra. Práve za takého minister Taraba označil Petra Moldu, ktorý sa po voľbách postupne vyskytol vo vedení oboch podnikov.

Ide kandidáta číslo 10. z listiny SNS, ktorý sa predstavoval ako samostatne hospodáriaci roľník. Vyštudoval Slovenskú technickú univerzitu a podľa tlačovej správy pracoval pre Železnice SR. V predvolebnom videu podporovateľky SNS Romany Tabak sa prezentoval ako ovocinár. Hovoril, že by chcel pomôcť slovenským ovocinárom, lebo nie sú konkurencieschopní.

Nakoniec sa z neho stal nielen vrcholový manažér vo vodohospodárstve, ale aj splnomocnenec vlády pre sústavu vodných diel, ktorý teraz rokuje po Tarabovom boku s Maďarskom o usporiadaní medzinárodného sporu o sústavu vodného diela Gabčíkovo-Nagymaros.

Petra Moldu, ktorý kandidoval ako roľník, Taraba presunul z riaditeľského postu Slovenského vodohospodárskeho podniku do čela Vodohospodárskej výstavby. FOTO: FB Romany Tabak

Moldu, ktorý je generálnym manažérom Tarabovej domovskej strany Život – NS a v roku 2020 kandidoval za stranu Kotlebovci - ĽSNS, Taraba najprv v novembri 2023 dosadil za šéfa Slovenského vodohospodárskeho podniku, kde sa celkovo počas tejto vlády vystriedali už traja riaditelia, z nich dvaja straníci. V tlačovej správe ministerstvo avizovalo vyhlásenie výberového konania.

Z oznamu na webe ministerstva vyplýva, že výberové konanie sa malo uskutočniť 12. februára 2024 a vyhral ho práve Molda. Oznam ďalších uchádzačov nespomína, uvádza ho v jednotnom čísle. Napriek tejto „výhre“ však Molda riaditeľom nezostal a ministerstvo informovalo, že sa Molda stane dočasne povereným generálnym riaditeľom podniku Vodohospodárska výstavba, kde bolo výberové konanie vyhlásené 30. januára 2024. Pre zaujímavosť, v inzeráte bol ponúkaný

nástupný plat 2800 eur. Z našej infožiadosti však vyplýva, že riaditeľ zarobil za rok 2023 spolu 67 453,19 eur, teda 5 621,09 s tým, že mu neboli vyplatené podiely zo zisku

Podobným spôsobom pokračovali aj ďalšie výmeny riaditeľa Slovenského vodohospodárskeho podniku. Moldu nahradili Petrom Čadekom, ktorý mal tiež viesť podnik „do riadneho výberového konania.“ To nakoniec vyhlásili až po tom, čo ho vymenil ďalší priamy nominant, Jozef Moravčík.

Informáciu sme získali z infožiadosti Slovenskému vodohospodárskemu podniku. Podľa nej bol Moravčík dočasne poverený 24. apríla 2024 a o mesiac neskôr sa uskutočnilo výberové konanie. Jeho nástup pred výberovým konaním potvrdzuje aj obchodný register. Z odpovede na infožiadosť vyplýva, že nebol vyberaný vo verejnom výberovom konaní, ktoré by zahŕňalo verejné vypočutie.

Opísaný prístup ministerstva k obsadzovaniu vrcholových funkcií vo svojich organizáciách a podnikoch vysvetľuje cieľom „zabezpečiť ich efektívny, plynulý chod a optimalizovať hospodárenie.“

Evolúciu na pôdohospodárstve nová vláda zvrátila

Situácia v rezorte pôdohospodárstva dobre ilustruje súčasnú prax pri obsadzovaní kľúčových riadiacich pozícií v ústrednej štátnej správe na Slovensku. Za posledné štyri roky do roku 2024 sa čele tohto ministerstva vystriedali až štyria ministri s rôznym prístupom k personálnej politike.

Hnutie Slovensko (predtým OĽaNO) Igora Matoviča, ktoré vyhralo jesenné voľby 2020, vyslalo do kresla ministra lesníka a protikorupčného aktivistu Jána Mičovského. Ten prežil premiéra Matoviča vo funkcii iba o mesiac a v máji 2020 rezignoval v súvislosti s podozreniami z korupcie jeho nominantky na čele Slovenského pozemkového fondu. Nový premiér Eduard Heger (OĽaNO) dosadil na ministerský post Samuela Vlčana, ktorý bol predtým krátko štátnym tajomníkom rezortu.

Počas krátkej epizódy úradníckej vlády Ľudovíta Ódora (máj až október 2023), si na ministerstvo odskočil dlhoročný ústredný riaditeľ Štátnej veterinárnej a potravinovej správy Jozef Bíreš. V nasledujúcich predčasných jesenných parlamentných voľbách 2023 rezort získala víťazná strana Smer, ktorá doň nominovala tieňového ministra Richarda Takáča.

Čo minister, to iná personalistika

Zmeny ministrov sprevádzali aj výmeny riaditeľov vo väčšine z 18 podriadených príspevkových a rozpočtových organizácií a štátnych podnikov. Všetkých štyroch ministrov prežili vo funkcii iba štyria šéfovia – riaditelia Štátneho veterinárneho a potravinového ústavu, Inštitútu vzdelávania veterinárnych lekárov, Ústavu štátnej kontroly veterinárnych biopreparátov a liečiv a Múzea vo Svätom Antone.

Ostatní riaditelia boli v tomto období minimálne raz vymenení. Na čele Pôdohospodárskej platobnej agentúry, ktorá zodpovedá za prerozdelenie agrodotácií, sa za štyri roky vystriedali dokonca až siedmi riaditelia. Slovenský pozemkový fond mal piatich riaditeľov a štátny podnik Lesy SR štyroch.

PERSONÁLNA POLITIKA MINISTROV PÔDOHOSPODÁRSTVA 2020-2024

<i>minister</i>	<i>Podiel výmen v organizáciách</i>	<i>Podiel priamych nominácií</i>	<i>Podiel VK kde vyhral poverený riaditeľ</i>	<i>Podiel otvorených výberových konaní</i>	<i>Priemerný počet uchádzačov na jedno VK</i>
 Ján Mičovský	50%	44%	22%	11%	2,3
 Samuel Vlčan	65%	18%	7%	79%	2,7
 Richard Takáč	55%	47%	88%	0%	1,25

Zdroj: Transparency International Slovensko, mpsr.sk

Z našej analýzy, ktorá porovnáva časovo podobné funkčné obdobia jednotlivých šéfov rezortov, vyplýva, že najotvorenejšiu personálnu politiku uplatňoval minister Samuel Vlčan, ktorý len necelú

pätinu postov obsadil cez priame nominácie a naopak až štyri pätiny uskutočnených výberových konaní bolo verejných, čo sa odráža aj na v najvyššej súťaživosti (2,7 uchádzača na jedno výberové konanie).

Naopak, súčasný minister Richard Takáč za prvý rok takmer polovicu (47%) postov obmenil cez priame nominácie a v prípade ním organizovaných výberových konaní takmer vo všetkých prípadoch (88%) zvíťazil poverený riaditeľ, čo naznačuje ich formálnosť. Nevýhodu takejto personálnej politiky dobre ilustruje aj nízka súťaživosť (1,25 uchádzača na jedno výberové konanie).

VÝBEROVÉ KONANIA NA MINISTERSTVE PÔDOHOSPODÁRSTVA 2020-2024

minister	Dátum VK	organizácia	uchádzači	OVK	Víťaz VK
Richard Takáč	?	ÚKSÚP	?	?	Vladimír Urmanič
	?	Plemenárska inšpekcia	?	?	Lubomír Knížat
	20.8.2024	IZPI, p.o.	1	nie	poverená r. Dana Bierma
	22.5.2024	NPPC, p.o.	1	nie	poverená r. Lucia Gocniková
	2.5.2024	Hydromeliorácie, š.p.	3	nie	poverený r. Peter Rusňák
	1.5.2024	ŠVPS	-	PN	Martin Chudý
	14.2.2024	NPPC, p.o.	1	nie	neúspešné
	8.2.2024	Lesy SR, š.p.	1	nie	poverený r. Tibor Menyhart
	8.2.2024	NLC, p.o.	1	nie	poverený r. Luboš Halvoň
	8.2.2024	PPA	-	PN	Marek Čepka
	18.1.2024	Závodisko, š.p.	1	nie	poverený r. Marián Šurda
	18.1.2024	Plemenárske služby, š.p.	1	nie	poverený r. Štefan Ryba
	15.1.2024	PPA	-	PN	Vladimír Urmanič
	Jan. 2024	NPPC	-	PN	Marián Čepko
	Nov. 2023	NPPC	-	PN	Silvia Cabadajová
	30.11.2023	SPF	-	PN	Richard Šmída
14.11.2023	PPA	-	PN	Ondrej Humaj	
Jozef Bireš	1.6.2023	SPF	-	PN	Henrich Haščák
Samuel Vlčan	3.5.2023	IZPI, p.o.	2	áno	Tibor Kószeghy
	18.4.2023	SPF	6	áno	Peter Marušák - nevymenovaný
	26.10.2022	Plemenárske služby, š.p.	3	áno	Anna Mackovýchová
	12.9.2022	Agrokomplex NV, š.p.	3	áno	Jozef Pavle
	27.7.2022	Hydromeliorácie, š.p.	2	áno	Marián Šulák
	12.7.2022	PM Ulič, š.p.	1	áno	Marek Fecák
	27.6.2022	Závodisko, š.p.	1	áno	Poverený r. Ladislav Molnár
	20.6.2022	Agrokomplex NV, š.p.	4	áno	neúspešné
	8.6.2022	NPPC, p.o.	1	áno	Martin Polovka
	16.5.2022	Lesy SR, š.p.	3	áno	Ján Marhefka
	14.2.2022	Agrokomplex NV, š.p.	3	nie	neúspešné
	1.11.2021	SPF	-	PN	Ján Marosz
	7.10.2021	Lesy SR, š.p.	2	nie	poverený r. Tibor Kószeghy
	5.10.2021	SPF	4	nie	výsledok neznámy
	23.8.2021	SPF	3	nie	Karol Rajnoha - nevymenovaný
	1.7.2021	PPA	-	PN	Jozef Kiss
Ján Mičovský	26.5.2021	SPF	-	PN	Jana Štilichová
	29.4.2021	Hydromeliorácie, š.p.	2 (2. kolo)	nie	Juraj Jurica
	26.4.2021	PPA	-	PN	Ján Jánoš
	19.4.2021	PPA	7	áno	Marián Bulla, Juraj Krátky
	10.3.2021	Lesy SR, š.p.	2 (2. kolo)	nie	poverený r. Tomáš Čuka
	18.11.2020	Závodisko, š.p.	2 (2. kolo)	nie	Marián Šurda
	1.12.2020	PPA	-	PN	Ján Jánoš
	16.10.2020	Hydromeliorácie, š.p.	2	nie	neúspešné
	23.9.2020	ŠL TANAP, p.o.	1 (2. kolo)	nie	Ján Marhefka
	21.9.2020	NLC, p.o.	2 (2. kolo)	nie	Igor Morong
	1.8.2020	ÚKSÚP	-	PN	Jana Vargová
	22.6.2020	Lesy SR, š.p.	2 (2. kolo)	nie	poverený r. Matej Vígoda
	20.6.2020	Agrokomplex NV, š.p.	1 (2. kolo)	nie	Róbert Kanás
	14.5.2020	PPA	-	PN	Tibor Guniš
	3.4.2020	SPF	-	PN	Gabriela Bartošová
	31.3.2020	PPA	-	PN	Beatrix Galandová

	Otvorené výberové konanie s verejným vypočítím kandidátov
	VK, kde uspel poverený riaditeľ
	Priama nominácia bez výberového konania

Zdroj: Transparency International Slovensko, mpsr.sk

Protikorupčný nominant Mičovský revolúciu nespustil

Personálna politika ministra Jána Mičovského nenaplnila očakávania, ktoré boli spájané s protikorupčnou agendou vlády Igora Matoviča. Z celkovo 18 riaditeľov podriadených organizácií a štátnych podnikov Mičovský vymenil osem, čo je menej ako súčasný minister Richard Takáč (ten v prvom roku vymenil 12 zo 17 riaditeľov).

Manažérsky neskúsenému ministrovi sa však nedarilo získavať kvalitné kádre. O uvoľnené posty sa odborníci často nemohli uchádzať, pretože Mičovský šiel vo väčšine prípadov cestou priamych nominácií, pričom jeho nominanti vo funkciách zlyhávali.

Výberové konania spustil v úvodnom polroku v štátnych podnikoch Agrokomplex, Národné výstavisko, Závodisko a Hydromeliorácie, ako aj v príspevkových organizáciách Štátne lesy TANAPu a Národné lesnícke centrum.

V prípade Agrokomplexu, Národného výstaviska a Štátnych lesov TANAP sa do výberu prihlásil iba jediný uchádzač a noví riaditelia štátnych podnikov tak s nikým nesúťažili. Noví šéfovia Závodiska a Národného lesníckeho centra mali síce vo výberovom konaní konkurenta, avšak len v prípade NLC tento dokázal dosiahnuť potrebnú hranicu úspešnosti. Riaditeľom Závodiska sa tak hladko stal Marián Šurda, ktorý podnik viedol za viacerých vlád. Mičovského nástupca Vlčan ho odvolal v máji 2022 kvôli absencii rozvojovej stratégie dostihového areálu.

Post riaditeľa štátneho podniku Hydromeliorácie sa Mičovskému podarilo obsadiť až na druhý pokus v apríli 2021 potom, ako neuspelo prvé výberové konanie v októbri 2020. Nový riaditeľ Juraj Jurica mal mať v druhom kole výberového konania konkurenta, ten sa však pred výberovú komisiu napokon nedostavil. Jurica vo funkcii takisto nevydržal dlho. Nový minister Vlčan ho vymenil po škandále s predraženým čistením odvodňovacích kanálov.

Inak šiel už Mičovský napriamo. V auguste 2020 priamo menoval novú riaditeľku Ústredného kontrolného a skúšobného ústavu poľnohospodárskeho Janu Vargovú. V apríli 2020 vláda na jeho návrh vymenila bez súťaže generálnu riaditeľku Slovenského pozemkového fondu Adrianu Šklíbovú (nominovala ju SNS v predošlej vláde), ktorú zanedlho obvinili z korupcie.

Aj nová riaditeľka fondu Gabriela Bartošová vybraná Mičovským však skončila v rukách Národnej kriminálnej agentúry, čo v konečnom dôsledku spečatilo osud ministra. Funkcie sa vzdala 22. mája 2021.

Mičovský v závere svojho pôsobenia musel opäť riešiť situáciu v SPF, pričom sa znovu rozhodol pre človeka zvnútra. Vláda vymenovala 26. mája 2021 novú generálnu riaditeľku Janu Štilichovú, ktorá dovtedy viedla právny odbor. Nový minister Samuel Vlčan už po dvoch mesiacoch od jej menovania začal hľadať náhradu.

Minister nemal šťastnú ruku ani pri voľbe vedenia štátneho podniku Lesy SR, ktorý mu bol profesijne najbližší. Tu sa tiež nespoliehal na súťaž a vedenie vyberal priamo, jeho nominantov až následne potvrdzovali výberové konania.

V júni 2020 tak vyhral výberové konanie poverený riaditeľ štátneho podniku Lesy SR Matej Vigoda, ktorý však vydržal vo funkcii iba do novembra, kedy ho Mičovský odvolal. Minister poveril riadením podniku Tomáša Čuku, ktorý bol potvrdený výberovým konaním v marci 2021. Na čele štátneho podniku však vydržal opäť len pol roka.

Problematická PPA

Najväčšie problémy však mal Mičovský s obsadením funkcie riaditeľa Pôdohospodárskej platobnej agentúry, ktorá prišla o akreditáciu Európskej komisie kvôli korupčným škandálom. Prakticky hneď po príchode na ministerstvo odvolal šéfa Juraja Kožucha vyšetrovaného vo viacerých korupčných prípadoch.

Novou riaditeľkou sa stala Beatrix Galandová z odboru vnútorného auditu, ktorá pri tejto príležitosti uviedla, že ministra osobne vôbec nepozná a prvýkrát ho stretla pri menovaní. Priama nominantka ministra vo funkcii nevydržala ani dva mesiace a už v máji ju nahradil Tibor Guniš. Mičovský ho poveril presadením protikorupčných opatrení v agentúre, ktorú si medzitým vzali na mušku orgány činné v trestnom konaní.

Guniš vydržal nápor v agentúre poznačenej korupčnými kauzami iba niekoľko mesiacov a už v septembri požiadal o odvolanie z funkcie zo zdravotných, osobných a rodinných dôvodov. Až tento moment Mičovského podnietil zmeniť doterajší prístup. Najprv síce zvažoval opäť priamu nomináciu, napokon sa však nového šéfa PPA sa rozhodol hľadať v transparentnom výberovom konaní. Jeho konanie oznámil na tlačovej konferencii 30. novembra 2020.

Medzitým mal agentúru dočasne viesť poradca ministra Ján Jánoš, ktorého Mičovský menoval za riaditeľa od 1. decembra 2020. Mičovský dosadil Jánoša do PPA krátko predtým ako šéfa odboru vnútornej kontroly dohliadajúceho na prerozdelenie takmer miliardového balíka agrodotácií. Za tento krok čelil kritike, a to kvôli kontroverznej farmárskej minulosti Jánoša.

Následným výberovým konaním, o ktorom nie sú na webe rezortu žiadne informácie, sa dokonca začali zaoberať orgány činné v trestnom konaní. Reakciou ministra bolo, že výberové konanie zrušil.

Ďalšie výberové konanie na šéfa PPA ministerstvo vyhlásilo v marci 2021, v apríli zverejnilo mená, životopisy a projekty 6 uchádzačov, ktorí postúpili do záverečnej fázy. Tá sa uskutočnila 19. apríla, výberová komisia odporučila ministrovi vyberať z dvojice najúspešnejších uchádzačov - Mariána Bullu a Juraja Krátkeho. Okrem projektu pri nich hodnotila výrazne kladne aj ich osobnostný profil, integritu, úprimnosť a transparentnosť.

Minister Mičovský sa rozhodol neriadiť odporúčaním výberovej komisie. Za šéfa PPA vymenoval 26. apríla Jána Jánoša. Ten sa síce prihlásil do výberového konania, neprešiel však druhým kolom pre nesplnenie podmienky znalosti anglického jazyka na úrovni B2. Ministerstvo tento krok odôvodnilo snahou o zachovanie kontinuity. Opozícia ministra za tento krok kritizovala a žiadala odvolať Jánoša.

Pod vedením Jánoša sa agentúre podarilo v priebehu decembra vydať rozhodnutia pre väčšinu priamych podpor. Aj napriek tomu prežil ministra Mičovského iba o pár dní. Nový minister Samuel Vlčan ho krátko po nástupe do funkcie odvolal 30. júna 2021.

Vlčan výberové konania povýšil na štandard, nie vždy zlatý

Zrejme aj negatívna skúsenosť s ministrom Mičovským prispela k tomu, že vládne hnutie OĽaNO s novým premiérom Eduardom Hegerom prehodnotilo prístup k obsadzovaniu top manažérskych pozícií v štáte. Začalo sa obdobie otvorených výberových konaní, cez ktoré minister Vlčan v rezorte postupne preobsadil až osem riaditeľských pozícií.

Najprv sa však ani Mičovského nástupca nevyhol priamym nomináciám. Hneď v úvode nahradil kontroverzného Jánoša v čele PPA krízovým manažérom Jozefom Kissom, ktorý vo funkcii vydržal až do novembra 2023.

Napriamo šiel minister Vlčan aj pri ďalšej dôležitej pozícii riaditeľa štátnych Lesov SR. 15. júla 2021 nahradil Mičovského nominanta Karola Čuku Tiborom Köszezhym, ktorý následne v októbri aj vyhrál výberové konanie na tento post. Jeho protikandidát Jaroslav Lupták vo výberovom konaní úplne prepadol, keď získal iba 38 bodov z celkovo 125 možných (Köszeghy mal 112 bodov).

Vlčanov nominant vydržal vo funkcii krátko. V januári 2022 zverejnilo 30 bývalých a súčasných zamestnancov štátneho podniku otvorený list, v ktorom žiadali ministra o odchod generálneho riaditeľa. Köszeghy vzápätí ponúkol rezignáciu, ktorú minister prijal.

Nového riaditeľa štátnych lesov hľadal Vlčan už v otvorenom výberovom konaní, ktoré sa uskutočnilo 17. mája 2022. Prihlásil sa doň bývalý riaditeľ Lesov ČR Jiří Holický, exriaditeľ štátnych Lesov TANAP Ján Marhefka a Vlčanom poverený riaditeľ Lesov SR Matej Vigoda. Vo verejnom vypočutí dokázal len veľmi tesne zvíťaziť Marhefka, ktorý od členov komisie získal v priemere 52 bodov, kým Vigoda ich mal 51 a Holický 48.

Rozhodujúci však bol predchádzajúci písomný test, kde Marhefka súperov prevalcoval (získal 65 bodov, kým Vigoda iba 30 a Holický 28). Nadácia Zastavme korupciu, ktorej zástupca sa zúčastnil verejného vypočutia, označila priepastný rozdiel v teste za podozrivý. Zároveň sa pozastavila na tým, že aj napriek kauzám niektorých kandidátov, na ktoré počas vypočutia poukázala, skončili s takmer rovnakým hodnotením.

Minister Vlčan výsledok akceptoval, a to aj napriek upozorneniu Nadácie, že Marhefka pred jeho koncom v ŠL TANAP podpísal kolektívnu zmluvu, ktorá mu zaručovala odstupné vo výške 60-tisíc eur. Na „zlatý padák“ Vlčan reagoval tým, že podľa právneho odboru agrozozortu to bolo v súlade so zákonom.

Politický nominant v pozemkovom fonde

Vlčan zároveň riešil situáciu v SPF. Už dva týždne po nástupe do funkcie vypísal prvé výberové konanie na nového generálneho riaditeľa (23.7.2021). To sa uskutočnilo o mesiac, z troch uchádzačov získal najviac bodov Karol Rajnoha, ktorého komisia navrhla predložiť ministrovi na rokovanie vlády.

Minister však nebol spokojný s výsledkom a výber nariadil zopakovať, tentokrát už ako otvorené výberové konanie. Prihlásili sa doň štyria uchádzači, okrem víťaza predošlého konkurzu Rajnohu a aktuálnej riaditeľky SPF Štilichovej aj ďalšie dve nové mená.

Vláda však v októbri 2021 nečakane vymenovala za šéfa SPF Jána Marosza, ktorý sa do konkurzov ani neprihlásil. Premiér Eduard Heger priamu nomináciu bývalého poslanca jeho hnutia vysvetlil ako politické rozhodnutie, ktoré reaguje na jeho nespokojnosť s priebehom výberových konaní, do ktorých sa prihlásilo málo kandidátov.

Opozícia takýto krok kritizovala. Podpredseda Smeru Richard Takáč vyhlásil, že „je do neba volajúce, akým spôsobom vládna koalícia netransparentne vyberá jednotlivých nominantov a ako funguje“. V súčasnej pozícii ministra sa však Takáč a jeho strana zachovali rovnako a post riaditeľa SPF preobsadili priamou nomináciou, dokonca bez predchádzajúceho výberového konania.

Postup Hegerovej vlády sme kritizovali aj my v Transparency, keď sme upozornili, že takto nešťastne zvolený postup spochybňuje význam výberových konaní a verejných vypočutí ako

takých. Vláda mala podľa nášho názoru výhrady k výberovým konaniam dôveryhodne a zrozumiteľne vysvetliť a lepšie nastavený výber znovu zopakovať.

Protikorupčný aktivista Marosz vo funkcii napokon manažérsky zlyhal a aj jeho konaním sa začala zaoberať polícia. Hegerova vláda bola nútená narychlo pred predčasnými parlamentnými voľbami hľadať náhradu. V marci 2023 vypísala nové otvorené výberové konanie, pričom do výberovej komisie pozvala aj zástupcu Transparency.

Šlo o kvalitne nastavený výberový proces, ktorý sme mohli verejne oceniť. Výberové konanie však aj napriek tomu a šiestim prihláseným uchádzačom nevedlo z nášho pohľadu k dobrému výsledku, keď sa neobjavil vhodný kandidát na dôležitý post. Vládi sme odporučili odvolať Marosza, poveriť zodpovednú osobu dočasným vedením fondu a nový výber už prenechať novej vláde, ktorá vzíde z predčasných volieb.

V konkurze najlepšie uspel Peter Marušák, ktorého komisia vládi odporučila. Náš zástupca hlasoval proti nemu. Upozornili sme, že ide o spolužiaka riaditeľa Marosza zo strednej školy, ktorý sa na fond dostal nedávno bez výberového konania a ako blízky človek odchádzajúceho riaditeľa nemá šancu znormlizovať napäté pomery vo fonde a navyše by mohol kryť jeho prípadné prešľapy.

Skôr než by dokázala rozhodnúť sa Hegerova vláda dostala do krízy, ktorá vyústila vo vznik úradníckej vlády Ľudovíta Ódora (15. mája 2023). Tá na návrh nového ministra Jozefa Bíreša odvolala Jána Marosza a za riaditeľa SPF vymenovala 1. júna 2023 dovtedajšieho štátneho tajomníka ministerstva Henricha Haščáka. Bíreš to vysvetlil tak, že predošlé výberové konanie je otázne a preto sa rozhodol pre priamu nomináciu, pri nej sa riadil odbornou diskusiou a predpokladmi kandidáta.

Zmena hry?

V druhej časti svojho pôsobenia na ministerstve (od mája 2022) šiel minister Vlčan pri výberoch šéfov organizácií už len cez otvorené výberové konania. Ako sme už opísali aj vyššie, tie vždy neprinášali dobré výsledky. Minister postupne odstraňoval riaditeľov dosadených jeho predchodcom Mičovským, čo bolo nie celkom zvyčajné vzhľadom k tomu, že šlo stále o rezort „patriáci“ tomu istému vládnemu hnutiu.

Zavedený štandard otvorených výberových konaní na ministerstve k zásadnejšej zmene hry vždy nevedol, ako ukázal rozpačitý prípad Agrokomplexu či niektorých ďalších organizácií bez väčšieho záujmu uchádzačov.

Na nitrianskom výstavisku sa od roku 2008 do roku 2020 vystriedalo 13 riaditeľov, Najvyšší kontrolný úrad v tejto súvislosti poukázal, že šlo väčšinou o politické nominácie. Vláda Igora Matoviča (neskôr Eduarda Hegera) situáciu zlepšiť nedokázala.

Mičovským dosadeného riaditeľa Róberta Kanása odvolal Vlčan ešte na konci roku 2021. Klasického výberového konania vo februári 2022 sa zúčastnili traja záujemci, medzi nimi aj Eduard Krcho, ktorý viedol podnik už za druhej vlády Roberta Fica a z funkcie ho odvolala Gabriela Matečná (SNS). Ani jeden z trojice uchádzačov však nedosiahol potrebných 85 percent z celkového počtu bodov.

Pandémiou ťažko skúšané výstavisko nebolo atraktívne ani v nasledujúcom, už otvorenom výberovom konaní v júni 2022. Prihlásili sa doň síce až štyria uchádzači, zopakovala sa však situácia z predošlého výberového konania a nikto z nich nedosiahol hranicu úspešnosti.

Medzitým sa vo funkcii poverených riaditeľov, ktorí výstavisko viedli dočasne vystriedali Ondrej Vaňo a Gabriela Pytelová, ani jeden z nich sa však do súťaže neprihlásil. V poradí štvrtý manažér od roku 2020 sa na čelo Agrokomplexu dostal až po ďalšom otvorenom výberovom konaní v septembri 2022.

Prihlásili sa doň ďalší traja úplne noví záujemcovia, z ktorých dvaja opäť prepadli a ostali pod hranicou úspešnosti. Šlo o ľudí, ktorí sa neúspešne pokúšali dostať vo voľbách 2020 do parlamentu – advokát Tomáš Balážik za stranu Slovenská liga a Viliam Mokrán uza stranu Solidarita – Hnutie pracujúcej chudoby.

Úspešným v tomto výbere dokázal byť jedine bankár Jozef Pavle a to najmä vďaka vysokému bodovému zisku za písomný test (získal až 80 bodov, Mokrán iba 49 a Balážik 61). Konkurz nepriťahol verejnosť, ktorá by sa osobne prišla pozrieť na jeho priebeh. Minister Vlčan vymenoval Pavleho do riaditeľskej pozície už o deň neskôr.

Aj napriek slabej konkurencii sa však nový manažér presadil. Pavle je vo funkcii doposiaľ a ako jedného z mála riaditeľov ho minister Richard Takáč neodvolal.

Otvorené výberové konania na riaditeľov Národného poľnohospodárskeho a potravinárskeho centra, štátneho podniku Závodisko a štátneho podniku Lesohospodársky majetok Ulič pritiahli vždy len jediného záujemcu. Vo všetkých troch konkurzoch títo uchádzači dokázali uspieť najmä kvôli písomnému testu, za ktorý získali výrazne viac bodov ako v hodnotení komisii (tu, tu a tu).

To sa zopakovalo aj pri ďalších otvorených výberových konaniach na riaditeľov štátneho podniku Hydromeliorácie, štátneho podniku Plemenárske služby a Inštitútu znalostného pôdohospodárstva a inovácií. Aj tu dokázali uchádzači hranicu úspešnosti prekonať vďaka bodom za písomný test, pričom bodový zisk za písomnú časť bol vyšší ako bodový zisk za ústnu časť (tu, tu a tu). Takýto opakujúci sa vzorec znižoval dôveryhodnosť personálnej politiky ministerstva.

Nová vláda, staré maniere

Štvrtá vláda Roberta Fica zaradila v personálnej politike spiatočku, keď nenadviazala na snahy jej predchodkyne o transparentnejší výber manažérov. Ako sme už spomenuli, nový minister pôdohospodárstva Richard Takáč (Smer) v negatívnom slova zmysle prekonal svojich predchodcov, keď za prvý rok pôsobenia vo funkcii vymenil až 12 zo 17 riaditeľov podriadených organizácií a štátnych podnikov.

Takáč, ktorý v opozícii kritizoval transparentnosť personálnej politiky predchodcov, na čele rezortu štandard ešte výrazne znížil. Pozície preobsadzuje priamo tam, kde mu to zákon umožňuje. Inde dosadzuje poverených riaditeľov, ktorí sú následne potvrdzovaní formálne sa javiacimi výberovými konaniami, v ktorých zvyčajne nemajú žiadnu konkurenciu.

V Transparency sme si od Takáčovho ministerstva cez infozákon vypýtali zápisnice k výberovým konaniam počas prvého roku aktuálnej vlády, keďže rezort ich na webstránke nezverejňuje. Nachádzajú sa tam aktuálne iba oznámenia o výberových konaniach. Rezort na našu žiadosť a zákonnú povinnosť sprístupniť informácie nezareagoval.

Plošné výmeny

Takáč pristúpil po ujatí sa funkcie k výmenám, ktoré mali plošný charakter. V novembri oznámil, že vo vedení naraz končia riaditelia štátnych podnikov Hydromeliorácie, Závodisko, Plemenárske služby a Lesy Slovenskej republiky. Odvolal i riaditeľa Národného lesníckeho centra. Noví poverení

riaditelia mali podniky viesť do riadneho výberového konania. Väčšina z nich sa ho však nedočkala a boli ešte pred jeho konaním nahradení.

Povereným riaditeľom Plemenárskych služieb sa tak v novembri 2023 stala Marta Dianová, ktorú vzápätí minister nahradil Štefanom Rybom, ktorý sa ako jediný prihlásil do výberového konania v januári 2024. V ňom získal až 169 z celkovo 170 možných bodov.

Podobne Takáč v novembri 2023 zveril vedenie podniku Závodisko Vladimírovi Šakovi, poverenie zakrátko presunul na Mariána Šurdu, ktorý podnik dlho viedol v minulosti, naposledy aj za vlády Igora Matoviča. Na rozdiel od roku 2020, kedy mal Šurda vo výberovom konaní konkurenciu, bol teraz v januárovom výbere jediný a absolvoval ho úspešne (162 zo 170 bodov).

Poverenie viesť štátny podnik Lesy SR mal najprv Ivan Danček, zakrátko ho nahradil Tibor Menyhart, ktorý vo februárovom výberovom konaní nemal konkurenta (získal 161 zo 170 bodov). Rovnako aj v prípade Národného lesníckeho centra sa do februárového výberového konania prihlásil jedine poverený Ľuboš Hlavoň (získal 166 zo 170 bodov).

Iba v prípade podniku Hydromeliorácie súťažil v máji 2024 aj niekto iný ako poverený riaditeľ Peter Rusňák. Ten však dvoch súperov deklasoval, keď získal 169 zo 170 bodov, pričom oni nedosiahli ani hranicu úspešnosti (80% všetkých bodov).

Ústup z transparentnosti v prípade Takáča znamená, že rezort pod jeho vedením uskutočňuje výberové konania za zatvorenými dverami, nezverejňuje životopisy, motivačné listy, ani projekty kandidátov, nie je známe zloženie výberových komisií, bližšie podrobnosti spôsobu hodnotenia uchádzačov, ani bližší priebeh výberových konaní. V kombinácii s faktom, že víťazi končia blízko pod maximálnym bodovým stropom, je výsledkom nízka dôveryhodnosť týchto procesov, ktoré sa zvonku javia len ako formálne.

Kým v prípade vyššie menovaných podnikov vyberal minister Takáč nových šéfov z radov nižšieho manažmentu, pri Slovenskom pozemkovom fonde už tomu bolo inak. Tu už siahol po kádroch z vlastnej strany Smer. Na konci novembra vláda na jeho návrh postavila do čela fondu Richarda Šmídu, ktorý v októbrových voľbách kandidoval za Smer zo 118. miesta. Náместníkom sa zase stal Rastislav Juhár (131. miesto na kandidátke Smeru).

Takáč tým poprel vlastné kritické vyhlásenia o netransparentnosti predošlej vlády, pri výmene vedenia v dôležitej inštitúcii sa zachoval podobne.

Opäť tá PPA

Pri ďalšej dôležitej inštitúcii mal Takáč problém s kompetentnosťou ním vybraných manažérov. Pôdohospodárska platobná agentúra, ktorá sa ešte úplne neotriasla z veľkého korupčného škandálu, sa v úvode ministrovho pôsobenia nedočkala potrebnej stability. Namiesto toho sa v jej čele krátko po sebe vystriedali štyria manažéri.

Začiatkom novembra 2023 skončil vo funkcii generálneho riaditeľa nominant OĽaNO Jozef Kiss. V júni 2023 ho síce zadržala polícia pre podozrenie zo zneužívania eurofondov, následne ho prepustila bez obvinenia. Takáčovi sa Kissa nepodarilo udržať, ten z agentúry prešiel do čela finančnej správy.

Za šéfa PPA minister menoval Kissovho podriadeného Ondreja Humaja, pod ktorého vedením sa agentúra dostala zakrátko do problémov, keď nedokázala vyplatiť načas priame platby pôdohospodárom. Humaj vydržal na poste len dva mesiace a už v januári 2024 ho Takáč nahradil

Vladimírom Urmaničom, ktorý však bol riaditeľom ešte kratšie a už vo februári 2024 ho minister odvolal.

Štvrtým šéfom PPA sa stal Marek Čepko, ktorého len krátko predtým Takáč postavil do čela Národného poľnohospodárskeho a potravinárskeho centra, kde sa tiež v krátkom slede striedali riaditelia. Ako upozornili médiá, v prípade Čepka minister siahol po manažérovi s politickou minulosťou (kancelár strany Sieť Radoslava Procházku).

V apríli 2024 minister Takáč odvolal rešpektovaného profesora Jozefa Bíreša z funkcie riaditeľa Štátnej veterinárnej a potravinovej správy SR. Tú Bíreš zastával od roku 2003 s prestávkou v rokoch 2007 až 2010. Pod koniec vo funkcii sa mohlo podpísať i pôsobenie v úradníckej vláde Ľudovíta Ódora, ktorú Takáč opakovane kritizoval. Odvolaného Bíreša minister priamo nahradil Mariánom Chudým, ktorý ŠPVS viedol práve v čase Ódorovej úradníckej vlády.

Personálnu politiku ovplyvnili aj hackeri

Začiatkom tohto roka 2025 sa veľkou celospoločenskou témou stalo úplné ochromenie činnosti Úradu geodézie, kartografie a katastra, ktorý čelil masívnemu hackerskému útoku. V dôsledku toho sa 20. januára vzdal funkcie riaditeľ úradu Juraj Celler, keď ho na tento krok vyzval premiér Robert Fico.

Celler sa do funkcie šéfa katastra dostal cez priamu nomináciu ministra Takáča. Vláda ho na návrh ministra vymenovala v januári 2024 potom, ako odvolala z tejto funkcie Jána Mrvu dosadeného predošlou vládou Igora Matoviča. Kým v prípade Mrvu šlo o stranícky káder (viackrát kandidoval vo voľbách za Matovičovú stranu), Celler bol v čase vymenovania Ficovou vládou námestníkom úradu a v minulosti ho aj viedol (2012 až 2017). Po hackerskom útoku sa objavili expertné názory, že úrad aj pod jeho vedením zanedbal bezpečnosť svojich systémov (napr. tu).

Pre ministra Takáča udalosť nebola dôvodom na prehodnotenie personálnej politiky. Aj nástupcu Cellera sa rozhodol hľadať napriamo. Postažoval si pritom, „že oslovili viacerých odborníkov, no zatiaľ nikto o funkciu v súčasnej politickej situácii neprejavil záujem“. Transparency aj v tejto súvislosti vládu vyzvala, aby sa vrátila k transparentnejším a profesionálnejším výberom.

V štátnych firmách skončí väčšina top manažérov do roka od volieb

Do čela národnej lotérieovej spoločnosti Tipos zasadol po vlaňajších parlamentných voľbách krajský šéf SNS Peter Deďo, Slovenský plynárenský priemysel vedie bývalý štátny tajomník za Smer Vojtech Ferencz, Slovenský vodohospodársky podnik zveril minister životného prostredia Tomáš Taraba generálnemu manažérovi jeho domovskej strany Život – NS Petrovi Moldovi. Železniciam SR šéfuje exmanžel ministerky za Hlas Alexander Sako, do predstavenstva Transpetrolu zasadol syn šéfa poslaneckého klubu Smeru a okresný šéf strany v Nitre Juraj Richter a minister financií Ladislav Kamenický zas dosadil do vedenia Slovenskej záručnej a rozvojovej banky bývalého štátneho tajomníka z éry Smeru Radka Kuruca, obžalovaného z korupcie v kauze Mýtnik.

Títo ľudia na sklonku roka 2024 riadili najväčšie štátne firmy, ktorých výkonnosť má veľký dopad na verejné financie aj služby. Len 45 najväčších štátnych firiem v našom poslednom rebríčku transparentnosti z jesene 2024, ktoré slúžia aj ako vzorka pre túto analýzu, ročne hospodári s 15,6 miliardami eur. To je suma, ktorá by sa dala prirovnať k vyše dvom tretinám príjmov štátneho rozpočtu. Zamestnávajú aj desaťtisíce ľudí a ovplyvňujú, aké kvalitné sú naše železnice, diaľnice, verejnoprávne médiá, poštové služby či zdravotná starostlivosť.

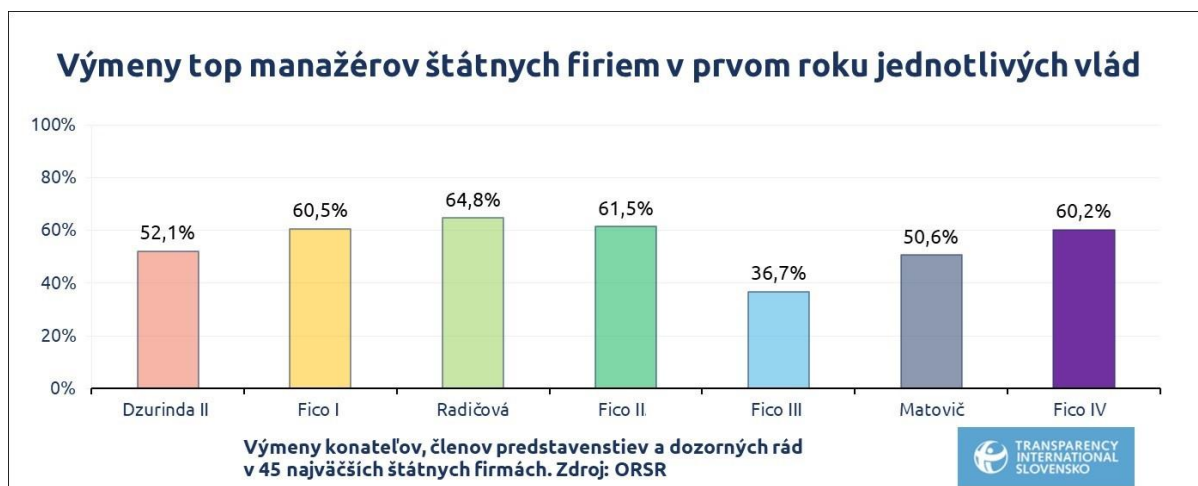
Povolebné zemetrasenia

Aj v ich prípade podľa Transparency platí, že do ich čela by mali byť vyberaní predovšetkým skúsení manažéri a profesionáli dbajúci na verejný záujem. Analýzy však ukazujú, že vládne garnitúry pristupujú aj k štátnym firmám najmä ako k povolebnej koristi.

Z našej analýzy údajov v obchodnom registri vyplýva, že od roku 2000 do konca roka 2024 sa do dvanástich mesiacov po parlamentných voľbách v priemere vymenilo až 55% top manažérskeho pozícií v štátnych firmách. Po každých voľbách sa tak rozhodnutím politikov musia v obchodnom registri prepisovať stovky vrcholových pozícií ako sú konatelia, členovia predstavenstiev či dozorných rád.

Pri aktuálnej štvrtej vláde Roberta Fica došlo za prvých dvanásť mesiacov od volieb k výmene 60% top manažérov v spomínaných 45 najväčších štátnych spoločnostiach (celkovo v nich bolo vymenených 197 z 327 vrcholných pozícií).

Tempom výmen sa tak Fico IV dotiahol na Fica I a II, mierne zaostáva iba za kabinetom Ivety Radičovej, kedy prišlo v rovnakej vzorke za rok o „fleký“ až 65% top manažérov.

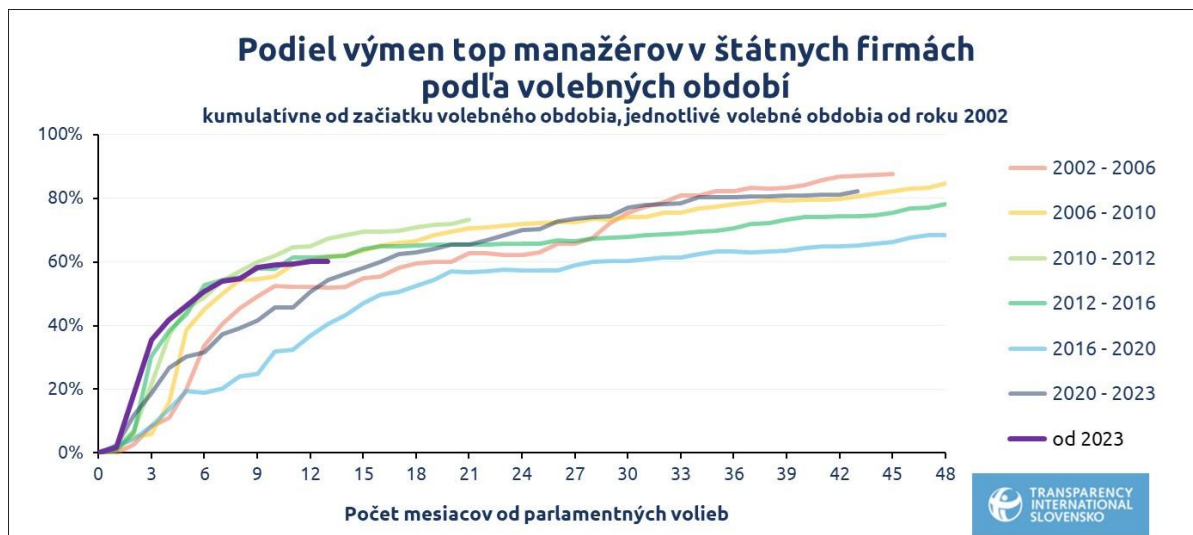

Verejné verus súkromné firmy

Ako vieme, že takáto frekvencia výmen ukazuje silné naviazanie na politické cykly? Stačí nám jednoduché porovnanie so súkromnými spoločnosťami, na ktoré politici vplyv nemajú. Pri stovke najväčších súkromných firiem sa za rovnaké obdobie po voľbách neobmenila v priemere ani pätina (19%) vrcholových manažérov (oranžová šípka v grafe nižšie). Výpovedný je aj lineárny priebeh sivej krivky znázorňujúcej výmeny v súkromných firmách.

Citelný rozdiel oproti súkromným firmám vidno dokonca aj pri doteraz najkonzistentnejšej tretej vláde Roberta Fica z roku 2016, ktorá do roka vymenila 37% top manažmentu (najnižšia belasá krivka v grafe nižšie). Vplyv nepochybne malo, že Fico zostal premiérom a jeho koalícia nadväzovala na jednofarebnú vládu Smeru. Tá naopak, po vystriedaní kabinetu Ivety Radičovej v roku 2012 konala rázne a v prvom roku vymenila až 62% manažérov veľkých firiem.

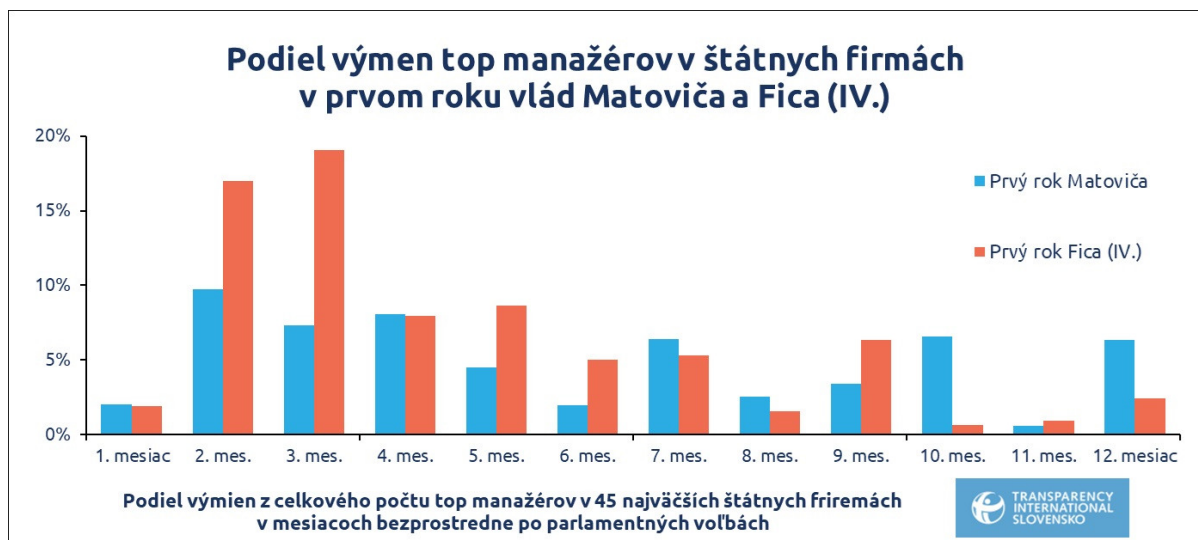

Aj toto porovnanie ukazuje zdanlivú logiku, keď sa opozícia po získaní moci snaží zbaviť nominantov predošlej garnitúry a do dôležitých a lukratívnych pozícií dosadiť svojich ľudí. Takýto prístup však z dlhodobého hľadiska štátne firmy brzdi a namiesto najkvalifikovanejších manažérov, posudzovaných na základe kľúčových ukazovateľov výkonnosti, sa v ich čele neraz striedajú ľudia s výhodou napojenia na politikov.

Náznak zmeny stroskotál

Vláda Igora Matoviča menila štátnych manažérov napriek ostrému slovníku o korupčných praktikách predchodcov o čosi pomalšie. Za prvý rok po voľbách skončil v top manažmente štátnych firiem každý druhý (sivá krivka v grafe vyššie).

Rozdielna však bola v minulom volebnom období čiastočne prax výmen, keď sa vtedajší minister financií Eduard Heger a zopár jeho ďalších kolegov pokúšali top manažérov hľadať aj v otvorených výberových konaniach. Tie spomínali aj vo vládnom programe, no pre zaostávanie za sľubmi sme Hegera, už ako premiéra, aj kritizovali. Výberové konania sa nerobili zďaleka vo všetkých rezortoch a aj tie prebiehajúce mali od ideálu neraz ďaleko. Počas štvrtej Ficovej vlády sa však už nerobia takmer vôbec.

Bez verejnej kontroly

Spolitizované štátne firmy vytvárajú prostredie aj pre kauzy, ktoré ich potom ťazia ešte roky, ako milióny za právne služby pre štátny MH Manažment, predražená kompa Vodohospodárskej výstavby, alebo kauza Lemikon štátneho Tiposu, kde polícia nedávno obvinila exministra financií Jána Počiatka až po vyše 15 rokoch.

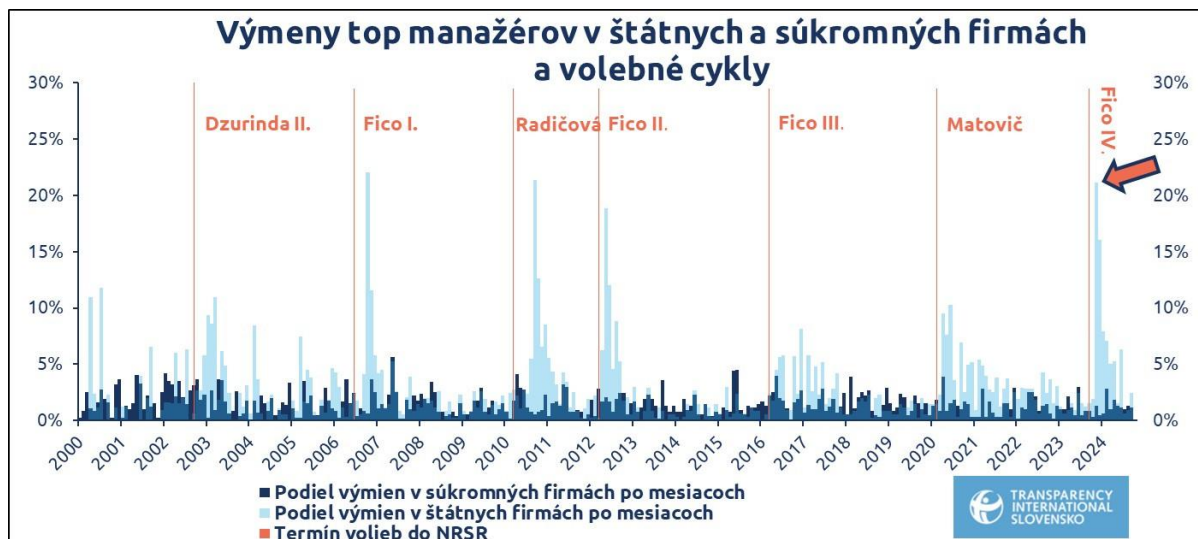
Cez štátne firmy môžu zároveň politici okrem lukratívnych trafík pre svojich ľudí sledovať aj ďalšie záujmy. Či už cez zákazky, firemný sponzoring alebo ich zapájanie do predvolebných kampaní a PR. Koncom roka 2024 Denník N napríklad zverejnil prípad štátnej akciovky Tipos ovládanej nominantami SNS, ktorá začala platiť za reklamu neznámemu webu propačujúcu ich poslanca Romana Michelka.

Ani politické nominácie, samozrejme, ešte automaticky neznamenajú nekvalifikované riadenie. Čo iné týchto ľudí ako najvhodnejších kandidátov do čela veľkých štátnych firiem predurčuje a či by obstáli aj v konkurencii ďalších uchádzačov, sa však verejnosť v drvivej väčšine prípadov nedozvie.

Jedinou možnosťou je sledovať ich výkon a porovnávať ho s ich konkurenciou alebo predchodcami, často tiež politickými nominantami. Ani toto však zakladatelia štátnych firiem, ktorými sú zväčša ministerstvá, dôsledne nevyžadujú. V našom rebríčku sme takéto vyhodnocovanie vôbec nenašli na stránkach ani vo výročných správach až pri vyše polovici zo stovky najväčších verejných firiem.

Povolebné vrcholy

Ak sa na prax v štátnych firmách pozrieme cez porovnanie so vzorkou súkromných firiem detailnejšie, spolitizovanosť sa prejaví ešte zreteľnejšie. Pri štátnych firmách stačí na výmenu vyše pätiny (21%) riaditeľov, členov predstavenstiev a dozorných rád aj jediný mesiac (november 2023, tesne po zostavení štvrtej vlády Roberta Fica, v grafe nižšie zvýraznený oranžovou šípkou). Pri porovnateľnej vzorke súkromných firiem sa, naproti tomu, za jeden mesiac nikdy neobmenilo viac ako 6% manažérov.

K podobným záverom prídeme aj pri porovnávaní „životnosti“ top manažérov. Kým najvyšší šéf v stovke súkromných firiem z našej vzorky zotrvá vo funkcii v priemere 5,4 roka, pri 45 najväčších štátnych firmách je to priemerne iba 2,1 roka.

Pohodlné verzus horúce kreslá

Nie všetky kreslá v manažmentoch štátnych firiem sú však rovnako horúce a niektorí šéfovia prežijú vo funkcii aj búrlivé zmeny na ministerstvách. Spomedzi 45 najväčších štátnych firiem bol najdlhšie slúžiacim štatutárom šéf Národného žrebčína Topolčianky Michal Horný, ktorého minister pôdohospodárstva Richard Takáč v októbri 2024 za vypätých okolností odvolal z pozície riaditeľa štátneho podniku po 23 rokoch a 8 mesiacoch.

Spomedzi šéfov verejných firiem bol na konci roka 2024 najdlhšie slúžiacim Vlastimil Kalinec. V tom čase bol nepretržite už takmer 22 rokov riaditeľom štátneho podniku Mincovňa Kremnica. Naopak, mimoriadnou fluktuáciou v našej vzorke trpia napríklad štátne podniky Lesy Slovenskej republiky, na čele ktorých sa od roku 1999 vystriedalo už 29 riaditeľov, alebo Agrokomplex s 19 riaditeľmi za takmer 17 rokov. V oboch prípadoch tak kreslo šéfa nebýva v priemere obsadené ani rok.

Horúce sú ale kreslá aj v najväčších štátnych gigantoch. Z dlhodobého hľadiska v nich v priemere obsedia menej ako 1,5 roka aj šéfovia Všeobecnej zdravotnej poisťovne, Slovenského plynárenského priemyslu, Železníc Slovenskej republiky, Slovenského vodohospodárskeho podniku či Národnej diaľničnej spoločnosti.

Extrémom sú aktuálne štátne Letové a prevádzkové služby, kde sa od parlamentných volieb na jeseň 2023 do konca roka 2024 vystriedali už piati riaditelia. Štvorica nominovaná už aktuálnou vládou tak v priemere vo funkcii nevydržala ani povestných sto dní.

Čakanie na transparentnosť, kde začať?

„Súčasná vláda nebude vládou revanšu v obrátenom garde. Bude vládou zákona, uprednostňujúc systémové riešenia pred riešeniami účelovými, s cieľom napraviť fungovanie inštitúcií spôsobom, ktorého efektívnosť neohrozia ani neskoršie personálne výmeny v ich vedení,“ sľubovala v [programovom vyhlásení](#) Ficova štvrtá vláda.

S touto formuláciou nemožno nesúhlasiť. Budovanie efektívnych inštitúcií nezávislých od politických personálnych nominácií, orientovaných na potreby obyvateľov a s aparátom profesionálnych úradníkov, by bolo riešením množstva chronických problémov vo verejnom sektore.

Aj táto analýza však potvrdila pokračujúcu prax, kde sa s každým novým ministrom spúšťa v jednotlivých rezortoch lavína zmien top manažérov. Dlhodobé problematické skúsenosti s často až automatickými plošnými zmenami po každých voľbách nepodporujú argument časti politikov na právo dosadiť si do pozícií vlastných nominantov, cez ktorých by mohli presadzovať naplánované politiky.

Pre lepší výkon ministerských organizácií by pozície štatutárov mali byť obsadzované odborníkmi vyberanými v transparentných výberových konaniach. Takíto odborní nominanti by mali byť odvolávaní len v odôvodnených prípadoch, pri konkrétnom pochybení alebo nesplnení stanovených kľúčových ukazovateľov.

Pomôcť by mohla širšia dohoda aspoň na štandardoch, s ktorými by sa vedeli stotožniť jednotlivé politické garnitúry. Predpokladom hlbšej kvalitatívnej zmeny sú aj systémové zmeny na úrovni legislatívy.

Základné štandardy

- Výberové konania na vrcholné pozície v rezortných organizáciách, inštitúciách a firmách by ministerstvá v záujme profesionálneho a dôveryhodného výkonu verejnej služby nemali využívať iba vo výnimočných prípadoch, keď je to odôvodnené.
- Dôveryhodnosť výberového procesu možno posilniť tým, že ministerstvá zverejnia na svojich weboch vnútorné predpisy v platnom znení, ktorými sa riadia pri obsadzovaní vrcholných pozícií v rezorte a organizácii a priebehu výberových konaní.
- K minimálnym zmenám, ku ktorým by ministri mohli pristúpiť v podstate okamžite, patrí uplatňovanie princípov otvorenosti už z aj dnes platných smerníc. V niektorých rezortoch sa podľa nich môže časti výberových konaní zúčastňovať aj verejnosť, súčasná vláda však od tejto praxe takmer úplne upustila.
- Ministerstvá, ktoré zverejňovanie kľúčových podkladov pre výberové konania a verejné vypočutie zavedený nemajú alebo ho neuplatňujú, by sa pri úprave smerníc a praxe mohli inšpirovať od otvorenejších rezortov.
- Informácie o výberových konaniach a ich výsledkoch by mali byť zverejňované na stránkach ministerstiev. Nemali by miznúť z týchto webov zakrátko po ich uskutočnení, prístupné verejnosti by mali byť počas trvania mandátu. Takéto opatrenie predstavuje minimum z hľadiska možnosti verejnej kontroly.

- Zverejňované by mali byť minimálne mená uchádzačov, ich životopisy a výsledky vo výberovom konaní (zverejnenie výsledného bodového hodnotenia každého uchádzača, informácie, či výberové konanie absolvoval úspešne a zverejnenie výsledného poradia uchádzačov vrátane mena celkového víťaza). Tieto informácie zabezpečujú elementárnu transparentnosť výberového procesu.
- Informácie o výberových konaniach by mali byť zverejňované s dostatočným časovým predstihom, najlepšie so zadefinovaným minimálnym časovým úsekom medzi oznámením výberového konania a jeho uskutočnením. Ministerstvá by sa mali v snahe o čo najširšiu súťaž kvalitných kandidátov zasadiť o širšiu publicitu výberových konaní, než je len zverejnenie oznámenia na ministerskom webe.
- V rámci oznamov o výberovom konaní by mali byť povinne vopred zverejnené hodnotiace kritériá, z akých častí výberové konania pozostávajú, aká je váha pri hodnotení jednotlivých častí, aký výsledok je potrebný dosiahnuť na úspešné absolvovanie výberového konania, kedy je výberové konanie úspešné, kedy môže vyhlasovateľ výberové konanie zrušiť alebo sa odkloniť od odporúčania výberovej komisie. Je to nevyhnutné minimum pre nastolenie dôveryhodnosti výberového procesu.
- Nenáročnou zmenou by bolo aj to, ak by členovia komisie mohli počas ústneho vypočutia položiť viac ako tri otázky, ako predpokladajú súčasné smernice niektorých rezortov.
- K lepšiemu štandardu by malo patriť povinné zverejňovanie projektov či koncepcií, s ktorými sa uchádzači hlásia do výberu, zverejňovanie zloženia výberovej komisie, ako aj zápisnice z výberových konaní, ktorá opisuje ich priebeh. Tieto informácie zabezpečujú potrebnú integritu výberového procesu, bez nich môžu byť jeho výsledky spochybniteľné.
- Ďalším dôležitým protikorupčným opatrením by bolo, ak by sa spolu so zápisnicou a výsledným hodnotením zverejňovali i hodnotiace hárky jednotlivých členov komisie.
- Zásadný prínos by mohlo priniesť komplexnejšie skladanie výberových komisií, kde by mali miesto aj nestranní odborníci.
- Prínosné by bolo aj definovanie a zverejnenie kritérií pre posudzovanie osobnej integrity uchádzačov a ich prípadného konfliktu záujmov.
- Dôležitým pravidlom je aj nastavenie vyváženého prístupu pri posudzovaní písomnej a ústnej časti. Dôveryhodnosť výberového procesu by zvýšilo, ak by sa jazykové a odborné schopnosti neoverovali v rámci písomného testu, ale aj priamo na verejnom vypočutí.

Systémový prístup

- Nevyhnutný je systémovejší prístup, zjednotenie legislatívy, ktorá definuje rôzne štandardy výberu manažérov pre verejné inštitúcie a rôzne typy organizácií spadajúce pod ministerstvá. Odstránila by sa tým nerovnaká úroveň transparentnosti v rôznych rezortoch a typovo podobných organizáciách.
- Kľúčovým predpokladom pre takýto systémovejší prístup musí byť politická dohoda na tom, pri ktorých vysokých manažérskych pozíciách by malo byť štandardom transparentné výberové konanie, ktorého súčasťou je verejné vypočutie kandidátov s možnosťou kladenia otázok zo strany verejnosti, merateľnými indikátormi, bodovým hodnotením a zostavovaním poradia uchádzačov. Takéto zásady by mali byť presadené v národnej legislatíve.

- Uskutočnenie výberového konania by nemalo byť na svojvôli ministra, ale by malo byť v čo najväčšej možnej miere povinnou náležitosťou pri obsadzovaní každého postu štatutára. Skončila by tým prax tzv. priamych nominácií.
- Dôležitým je zavedenie minimálnych štandardov na uchádzačov o vysoké manažérske posty, zásad pre kreovanie výberových komisií, vyrovnávanie sa s konfliktmi záujmov ich členov a vyrovnávanie šancí uchádzačov. Taktiež určenie vhodných lehôt pre proces výberových konaní, zásad ich publicity, pripomienkovania zverejnených životopisov, motivačných listov a projektov zo strany verejnosti. V tejto oblasti by bolo vhodné vypracovať aj metodické pokyny pre verejnú správu.
- Vhodné by bolo revidovať podmienky odvolávania top manažmentu, definovania poprizamestnaneckých a postzamestnaneckých obmedzení či nastaviť systém pravidelného skladania účtov top manažérov, vrátane vyhodnocovania kľúčových ukazovateľov výkonnosti.
- Okrem systémovejších verejných politík je v tejto oblasti dôležitým predpokladom pre kvalitatívnu zmenu aj tlak verejnosti na zvyšovanie politickej kultúry, aby reprezentácie nevnímali manažérske pozície ako volebnú korisť, ale boli motivované do zodpovedného spravovania štátu.

Odkazy a Literatúra

[Rebríček transparentnosti verejných firiem](#), transparency.sk, posledná aktualizácia rok 2024

[Analýza výberových konaní na riaditeľské posty v zdravotníctve](#), Transparency International Slovensko, január 2023

[Manuál o výberových konaniach v mestských firmách](#), Transparency International Slovensko, december 2015

O Transparency International Slovensko a autoroch

Transparency International bola založená v Berlíne v roku 1993 skupinou ekonómov, ktorí si pri boji s chudobou v rozvojových krajinách stále viac uvedomovali, akou veľkou brzdou je korupcia.

Momentálne má Transparency už viac ako sto pobočiek a centrálu v Berlíne v Nemecku. Slovenská pobočka vznikla v roku 1998 v rámci Centra pre hospodársky rozvoj. V roku 2002 sa osamostatnila ako samostatné občianske združenie – Transparency International Slovensko.

Poslaním Transparency je znižovať korupciu a zvyšovať transparentnosť inštitúcií. Sledujeme mocných, presadzujeme riešenia a zapájame ľudí do verejnej kontroly. Pripomienkujeme zákony, upozorňujeme na zlyhania vo verejnej sfére, školíme aktívnych občanov či úradníkov, analyzujeme a sprístupňujeme dáta širokej verejnosti. Za vyše 26 rokov sme poukázali na stovky problémov a pomáhali presadiť veľké množstvo nástrojov občianskej kontroly.

Michal Piško

riaditeľ Transparency International Slovensko

Po absolvovaní štúdia na VŠMU v Bratislave v roku 2003 sa zamestnal v Denníku SME, v ktorom pôsobil ako redaktor domáceho spravodajstva 11 rokov. Od januára 2015 pôsobí v Transparency, kde sa venuje predovšetkým výskumu korupcie, transparentnosti a dobrej správy vecí verejných v oblastiach politiky, samosprávy, verejných firiem a médií. Riaditeľom TIS je od apríla 2021. Zodpovedá za zastupovanie organizácie navonok, riadenie a zabezpečovanie jej činnosti a prípravu a výkon stratégie organizácie.

Luboš Kostelanský

hlavný analytik

Po 15-ročnej novinárskej praxi v týždenníku Trenčianske noviny, denníkoch Pravda a Hospodárske Noviny a v Tlačovej agentúre Slovenskej republiky pôsobí od septembra 2018 v Transparency International Slovensko. Venuje sa oblastiam samosprávy a justície, ako aj investigatívnej činnosti.

Martina Hilbertová

analytička

Po štúdiu na Univerzite Komenského pôsobila ako reportérka domáceho spravodajstva v TASR a ČTK. Potom sa v denníku SME zamerala hlavne na bratislavskú komunálnu politiku. V posledných rokoch sa venovala aj zbieraniu príbehov svedkov nedemokratických režimov pre Post Bellum Sk. V roku 2022 s podporou Fondu investigatívnej žurnalistiky poukázala na finančné toky obecných firiem v projekte Márnivé dcéry z Bratislavy. V Transparency sa od júla 2023 špecializuje na oblasť lokálnej demokracie.